

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ความหมายและลักษณะทั่วไปของการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา

ตอนที่ 2 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ตอนที่ 3 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 4 การวิจัยอนาคตและเทคนิค EDFR

ตอนที่ 1 ความหมายและลักษณะทั่วไปของการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา

"บัณฑิตศึกษา" มาจากคำว่า "Graduate Study" ซึ่งแปลว่า "การศึกษาที่เกิดขึ้นหลังจากคนเรียนเป็นบัณฑิตแล้ว" หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การศึกษาที่จัดขึ้นสำหรับผู้ที่เป็นบัณฑิต เป็นการศึกษาที่สูงกว่าระดับปริญญาตรี และเท่าที่มีการจัดการศึกษาในประเทศไทย ขณะนี้มี 3 ระดับด้วยกันคือ (วิจิตร ศรีสอ้าน, 2523)

1. ระดับประกาศนียบัตร ซึ่งมีชื่อเรียกแตกต่างกัน เช่น ประกาศนียบัตรวิชาเฉพาะ ประกาศนียบัตรชั้นสูง หรือประกาศนียบัตรบัณฑิต โดยมีหลักสูตรวิชาเฉพาะ 1 ปี
2. ระดับปริญญาโท โดยทั่วไปมีหลักสูตรประมาณ 2 ปี
3. ระดับปริญญาเอก ซึ่งในปัจจุบันแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ Doctor of Philosophy (Ph.D.) กับปริญญาเอกเฉพาะสาขาวิชาชีพ เช่น Doctor of Education (Ed.D.) โดยทั่วไปมีหลักสูตรประมาณ 3 ปีหลังจากปริญญาโท

ปัจจุบันในต่างประเทศ มีการจัดการศึกษาเพิ่มขึ้นในระดับหลังปริญญาโท แต่ไม่ถึงขั้นปริญญาเอก เรียกว่า Specialist Certificate หรือ Graduate Diploma หรือ

Professional Diploma เป็นการศึกษาถึงทางระหว่างปริญญาโทกับปริญญาเอก หลักสูตรมี 2 ลักษณะคือ

1. เมื่อเรียนจบแล้วไม่สามารถเรียนต่อในระดับปริญญาเอกได้ หรือ
2. เมื่อเรียนจบแล้วสามารถเรียนต่อในระดับปริญญาเอกได้ เช่น Teacher's College ที่ Columbia คนที่จบ Preliminary Examination แต่อยู่ระหว่างการทำ Project หรือวิทยานิพนธ์ ก็จะได้รับ Professional Diploma ไปก่อนเพื่อไปประกอบอาชีพ จากคำจำกัดความของคำว่า "บัณฑิตศึกษา" และการจัดการศึกษาในระดับต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2526) ได้กล่าวถึงการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาว่าโดยทั่วไปจะแบ่งเป็น 2 สายใหญ่ ๆ คือ

1. สายวิชาการ (Academic) มีเป้าหมายในการผลิตบุคลากรหลัก คือ ผลิตผู้สอนในมหาวิทยาลัย (College Teacher) และผลิตนักวิจัยหรือนักวิชาการ (Researcher of Scholar) ดังนั้นโปรแกรมในสายนี้จึงเน้นหนักทางด้านการศึกษาวิจัยเป็นสำคัญ หรือการวิจัยผสมกับการเรียนรายวิชา ทั้งนี้เพื่อเป็นการบุกเบิกแสวงหาความรู้ใหม่และสร้างความก้าวหน้าทางวิชาการด้านต่าง ๆ ปริญญาที่ได้รับโดยเฉพาะปริญญาเอก คือ Doctor of Philosophy (Ph.D.) เป็นต้น

2. สายวิชาชีพ (Professional) มีเป้าหมายในการผลิตผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ชำนาญการเฉพาะเรื่อง (Specialist) โปรแกรมในสายนี้จะเน้นหนักทางด้านการศึกษาความชำนาญเฉพาะสาขา ไม่เน้นการวิจัยเหมือนสายวิชาการ ปริญญาที่ได้รับมักจะเป็น Professional Degree เช่น ปริญญา Ed.D. ของทางการศึกษา เป็นต้น

เมื่อพิจารณาจากลักษณะการจัดการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาแล้ว จะพบว่า การจัดการศึกษาของบัณฑิตศึกษานั้นมีลักษณะเฉพาะและจุดเน้นที่ต่างกัน ทั้งในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก แต่ขณะเดียวกันบัณฑิตศึกษาในทุกระดับก็มีลักษณะทั่วไปร่วมกัน ดังที่ วิจิตร ศรีสอาน (2523) สรุปได้ว่ามี 4 ลักษณะคือ

1. ความรู้เชี่ยวชาญ (Specialization) มุ่งเน้นความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง และมีจุดมุ่งหมายสำคัญ ที่จะเสริมสร้างความรู้ลึกซึ้งในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง เป็นผู้มีความรู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ

2. การวิจัย (Research) เน้นในเรื่องการวิจัยค้นคว้า (Research Oriented) เช่น ระบบบัณฑิตศึกษาของอังกฤษในปัจจุบันมีหลายสาขาวิชาที่คนจบปริญญาตรีเกียรตินิยม ถ้าจะเรียนต่อก็ทำวิจัยในเรื่องหนึ่งเรื่องใดเลย ถ้าจำเป็นต้องเรียนวิชาใดก็เป็นเพียงเพื่อเสริมความรู้ในการทำวิจัยเท่านั้น จะไม่ถือความสมบูรณ์ อยู่ที่ Course Work แต่ระบบบัณฑิตศึกษาของสหรัฐอเมริกาแตกต่างออกไป คือ ระดับปริญญาโทบางสาขาวิชา ไม่ต้องทำวิทยานิพนธ์และในระดับปริญญาเอกบางสาขาวิชาก็ไม่ต้องทำการวิจัย แต่ให้ทำ Project แทน

3. การยกฐานะวิชาชีพ (Professionalization) มุ่งเน้นในเรื่องวิชาชีพ โดยเฉพาะเพื่อผลิตผู้เชี่ยวชาญหรือชำนาญการในวิชาชีพใดวิชาชีพหนึ่ง

4. ความเป็นผู้นำทางวิชาการ (Scholarship) มุ่งสร้างนักวิชาการที่มีระดับขีดความสามารถทางวิชาการสูงที่จะเป็นผู้นำทางวิชาการในสาขาของตน

สรุปโดยทั่วไปโครงสร้างของการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา จะมีโครงสร้างในการจัดที่มาจากลักษณะความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขา (Specialization) กับวิจัย (Research) และวิชาชีพ (Professionalization) เป็นฐานอยู่เสมอ

การจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษานั้นมีองค์ประกอบเกี่ยวกับคุณภาพบัณฑิตศึกษาอยู่หลายประการ ได้แก่ การบริหาร คณาจารย์ ห้องสมุด การเรียนการสอน และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ซึ่งสามารถกล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

ด้านการบริหาร คณะกรรมการบริหารและอธิการบดี จะต้องให้การสนับสนุนการศึกษา ระดับบัณฑิตศึกษาอย่างจริงจัง ในขณะที่เดียวกันสถาบันจะต้องมีการจัดองค์กรที่เหมาะสมในการบริหารงานบัณฑิตศึกษา รวมทั้งคณบดี เจ้าหน้าที่บริหารอื่น ๆ อาจารย์ในระดับบัณฑิตศึกษา และคณะกรรมการบัณฑิตศึกษา จำเป็นต้องมีการรักษามาตรฐานของบัณฑิตศึกษาไว้ ซึ่งขึ้นจัดพิมพ์พรหม (2513) ได้กล่าวถึงการบริหารการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในสหรัฐอเมริกาว่า ได้มีการจัดตั้งหน่วยงานขึ้นมาดำเนินการโดยเฉพาะ ซึ่งแยกจากการสอนชั้นปริญญาตรี เรียกว่าบัณฑิตวิทยาลัย (Graduate School) มีฐานะเทียบเท่าคณะ โดยมี คณบดี เป็นหัวหน้าในการดำเนินการเพื่อรักษามาตรฐานของอาจารย์ หลักสูตร การรับสมัครตลอดถึงข้อกำหนดในการรับปริญญาอันเป็นการทำหน้าที่ด้านการบริหารและด้านวิชาการ การจัดตั้งบัณฑิตวิทยาลัยนี้ จะ

ต้องพิจารณา ถึงความพร้อมในด้านกำลังคนทั้งด้านบริหารและด้านวิชาการ ซึ่งส่วนใหญ่จะกระทำโดยผ่านคณะกรรมการ

ด้านคณาจารย์ คณาจารย์จะต้องมีกิจกรรมด้านการวิจัย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมบัณฑิตศึกษา ซึ่งอู๋ทัย เลอาหวิเชียร (2523) ให้ความเห็นว่า อาจารย์ผู้สอนจะต้องเป็นผู้ที่มีคุณวุฒิ มีประสบการณ์ในการวิจัย ติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการทั้งในทางทฤษฎีและแนวปฏิบัติอยู่เสมอ และจะต้องเป็นผู้ที่มีผลงานทางวิชาการในลักษณะที่เรียกว่า Academic Productivity โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลงานทางวิชาการที่สอดคล้องกับวิชาที่สอน รวมทั้งเป็นผู้ที่มีความกระฉ่างในการถ่ายทอดให้แก่ผู้เรียนในระดับบัณฑิตศึกษาได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ควรมีสัดส่วนองค์ประกอบของอาจารย์ในสาขาวิชาที่จะเปิดสอนระดับบัณฑิตศึกษา ดังนี้คือ

ปริญญาเอก : ปริญญาโท เท่ากับ 50 : 50 (วิจิตร ศรีสอ้าน, 2523) และชื่นจิต ชุมพรหม (2513) กล่าวเพิ่มเติมว่า อาจารย์ผู้สอนนอกจากคุณภาพงานที่สอนจะดีแล้ว อาจารย์ในระดับนี้ไม่ควรสอนมากชั่วโมงจนเกินไป เพราะยังมีหน้าที่ทำการวิจัยหรือควบคุมวิทยานิพนธ์ด้วย ซึ่งการควบคุมวิทยานิพนธ์ไม่ควรคุมนักศึกษาหลายคนนัก เนื่องจากอาจารย์แต่ละคนจะต้องรับผิดชอบในการแนะนำเป็นการส่วนตัวให้แก่นักศึกษา

ด้านห้องสมุด สถาบันควรมีห้องสมุดที่เหมาะสมเพื่อการวิจัย ซึ่งถือได้ว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานของการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ดังที่ จิตรทิพย์ นาดสุภา (2513) กล่าวว่าห้องสมุดที่ดีเป็นสิ่งจำเป็น บัณฑิตวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกาเน้นคุณภาพของห้องสมุดมาก เนื่องจากห้องสมุดจะเพิ่มความคิดเห็นแบบต่าง ๆ แก่นักศึกษา ฉะนั้นห้องสมุดบัณฑิตศึกษามีใช้แต่จะมีเพียงตำราเท่านั้น แต่จะต้องรวมถึงหนังสือที่แสดงความคิดเห็นโดยเฉพาะวารสารทางวิชาการที่จะทำให้ทราบถึงความก้าวหน้าทางวิชาการอยู่เสมอ นอกจากนี้ ชื่นจิต ชุมพรหม (2513) กล่าวเพิ่มเติมว่าห้องสมุดจะต้องมีตำราเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับวิชาที่เปิดสอนจำนวนเพียงพอและหนังสือจะต้องมีคุณภาพดีเพื่อประโยชน์ในการค้นคว้า และอ้างอิง

ด้านการเรียนการสอน ชื่นจิต ชุมพรหม (2513) ได้กล่าวถึง ธรรมชาติของการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาว่าส่วนใหญ่ประกอบด้วย การเรียนวิชาในชั้น การสัมมนา การวิจัย การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และการทำวิทยานิพนธ์ ทั้งนี้โดยขึ้นอยู่กับเป้าประสงค์ของโปรแกรมการศึกษาแต่ละโปรแกรมว่าจะมุ่งผลิตบัณฑิตในลักษณะใด และจิตรทิพย์ นาดสุภา (2513)

กล่าวว่า การเรียนการสอนควรมีลักษณะเป็นการสัมมนาที่นิสิตนักศึกษาที่มีสิทธิ์เต็มที่จะได้แย่งแสดงเหตุผลกับผู้สอน หน้าที่ที่สำคัญของผู้สอนมิใช่การสอน แต่เป็นการทำให้นิสิตนักศึกษารู้จักคิดตั้งคำถาม และเข้าใจว่ามีคำตอบหลายอย่าง ซึ่งนิสิตนักศึกษาจะต้องเปรียบเทียบกันระหว่างคำตอบลักษณะต่าง ๆ ส่วนเนื้อหาวิชาควรเป็นวิชาทฤษฎีและระเบียบวิธีวิจัยและควรเป็นการศึกษาในลักษณะ Dynamic Analysis

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ อันได้แก่ ห้องทดลอง ห้องปฏิบัติการ อุปกรณ์ และ สถานที่ศึกษาที่เหมาะสมสำหรับการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ซึ่ง สถิตย์ นิยมญาติ (2522) กล่าวว่า นอกจากห้องเรียนธรรมดาแล้ว การศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาคงจะต้องมีห้องสัมมนาพิเศษกลุ่มย่อย ห้องทดลอง ห้องปฏิบัติการทางการวิจัย ห้องอ่านหนังสือสำหรับนักศึกษابัณฑิตศึกษา และห้องประชุมปรึกษาหารือ เป็นต้น นอกจากนี้ ชื่นจิต ชุมพรหม (2513) ได้กล่าวถึง การศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ว่าเป็นการศึกษาที่ต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายที่สูงกว่าในระดับปริญญาตรี ด้านของบัณฑิตวิทยาลัยที่รับผิดชอบการสอนนั้นก็จำเป็นต้องได้รับงบประมาณจากมหาวิทยาลัยหรือรัฐบาล สำหรับผู้เรียนก็จะต้องมีเงินเพียงพอที่จะเรียนจนสำเร็จ และเพื่อเป็นการป้องกันมิให้นิสิตนักศึกษาพะวงเรื่องการทำงานหาเงิน มหาวิทยาลัยอาจให้ความช่วยเหลือในรูปของทุนการศึกษา อาจได้มาจากมหาวิทยาลัย หน่วยงานเอกชน มูลนิธิ หรือองค์การรัฐบาล

การจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาต้องประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ ที่จะเป็นส่วนสนับสนุน และเสริมสร้างบัณฑิตศึกษาให้ดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะประกอบด้วยงบประมาณที่จะสนับสนุนการดำเนินงานระบบการบริหารงานที่ดี ระบบการประสานงานที่รวดเร็ว ผู้เรียนที่มีคุณภาพ การเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนหลักสูตรที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาประเทศ ซึ่งหากขาดปัจจัยด้านใดด้านหนึ่งย่อมเป็นอุปสรรคต่อการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาเป็นอย่างมาก และจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาจำนวน 17 แห่ง (วารพวิมล ทิพย์ชุ่น, 2530) เกี่ยวกับการดำเนินงานของบัณฑิตศึกษา พบว่าบัณฑิตศึกษาในประเทศไทยโดยเฉพาะที่สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยได้ประสบกับปัญหาและอุปสรรคอยู่หลายด้าน สามารถสรุปได้คือ

ปัญหาด้านการบริหารงาน

1. ปัญหาด้านการประสานงาน และการควบคุมคุณภาพของบัณฑิตศึกษา เนื่องจากบัณฑิตศึกษาไม่มีฐานอำนาจของตัวเอง สภาพปัจจุบันยังขาดความร่วมมือระหว่างนักวิชาการ ฝ่ายธุรการ และฝ่ายบริหารของสถาบันทั้งภายในมหาวิทยาลัยและระหว่างมหาวิทยาลัยภายนอก
2. ปัญหาด้านงบประมาณ งบประมาณในการจัดการชั้นบัณฑิตศึกษาได้รับน้อยเกินไป รวมทั้งงบประมาณที่เป็นทุนอุดหนุนในการวิจัยของอาจารย์และนักศึกษา เป็นผลทำให้บัณฑิตศึกษามีอุปกรณ์การสอน การเรียน ตำราสำหรับค้นคว้าไม่เพียงพอ และการวิจัยก็ด้อยคุณภาพ

ปัญหาด้านการรับนักศึกษา

1. คุณภาพของผู้เรียนยังไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ผู้เรียนยังไม่มีพื้นฐานการเรียนแบบช่วยตัวเอง เนื่องจากคุ้นเคยกับระบบการเรียนจากอาจารย์โดยตรง ประกอบกับภูมิความรู้ของนิสิตบางประการ เช่น พื้นฐานภาษาต่างประเทศ การค้นคว้าวิจัยไม่เป็น ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นของการเรียนการสอนในระดับบัณฑิตศึกษาที่ผู้เรียนจะต้องได้รับการปลูกฝังมาตั้งแต่ต้น
2. วิธีการในการคัดเลือกจะมีเกณฑ์การพิจารณาแตกต่างกันอยู่ บางสาขาผู้ที่จะเข้าศึกษาจะต้องมีผลการเรียนชั้นปริญญาตรีตามเกณฑ์ที่ไม่ต่ำกว่าที่กำหนด จึงอาจมีปัญหาในการรับนิสิตที่สำเร็จจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ซึ่งไม่อาจนำมาเป็นมาตรฐานการเดียวกันได้ อาจทำให้สูญเสียโอกาสในการได้คนที่มีคุณภาพเข้าศึกษาได้

ปัญหาด้านหลักสูตรการศึกษา

หลักสูตรในระดับบัณฑิตศึกษาคควรมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนว่ามหาวิทยาลัยต้องการจัดการศึกษาในแต่ละสาขาเพื่ออะไร กลุ่มเป้าหมายของผู้เรียนและการนำไปแก้ปัญหาในสังคม ตลอดจนควรมีการปรับปรุงหลักสูตรเป็นระยะ ควรมีนโยบายให้แน่ชัดทั้งในแง่สาขาและปริมาณ และกระบวนการของการปรับปรุงควรเป็นไปโดยสะดวกและรวดเร็ว ในสภาพปัจจุบันหลักสูตรไม่สอดคล้องกับแผนพัฒนาประเทศ ผลผลิตที่ได้จึงยังไม่สามารถสนองความต้องการของประเทศได้อย่างแท้จริง

ปัญหาด้านการเรียนการสอน

1. ระบบการเรียนการสอนยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เช่น ผู้สอนเน้นการสอนภาคทฤษฎีมากกว่าภาคปฏิบัติ อันเนื่องมาจากอาจารย์ขาดประสบการณ์ในการสอนระดับบัณฑิตศึกษา การขาดแคลนอาจารย์ที่มีคุณภาพ ทางด้านของผู้เรียน ผู้เรียนอาจขาดความสามารถในการวิเคราะห์ การนำไปใช้ การค้นคว้าแบบช่วยเหลือตัวเอง
2. การขาดแคลนอุปกรณ์การเรียนการสอน ห้องทดลอง บริการโสตทัศนศึกษา ศูนย์เครื่องมืออุปกรณ์ทางวิทยาศาสตร์ ตลอดจนหนังสือและตำราเรียนซึ่งในปัจจุบันยังมีไม่เพียงพอ
3. การขาดบรรยากาศทางวิชาการ บรรยากาศไม่ส่งเสริมให้มีความตื่นตัวในทางวิชาการเพียงพอที่จะกระตุ้นให้คนผู้ก้าวในเรื่องวิชาการ

ปัญหาด้านการทำวิทยานิพนธ์

1. นิสิตจำนวนมากยังไม่มีความพร้อมที่จะทำการวิจัย เนื่องจากพื้นฐานคุณภาพของการรับเข้าเรียนซึ่งนิสิตยังไม่สามารถช่วยตัวเองได้มากนัก ขาดทักษะในการค้นคว้า และแก้ปัญหา
2. ขาดแคลนอาจารย์ที่ปรึกษา เนื่องจากอาจารย์มีภารกิจด้านอื่นมาก บางสาขาวิชาสัดส่วนระหว่างอาจารย์และนิสิตไม่สมดุลย์กัน
3. หัวข้อในการทำวิทยานิพนธ์ที่นำมายังไม่สนองต่อความต้องการของสังคมได้มากนัก นิสิตอาจเลือกทำวิจัยในหัวข้อที่ไม่น่าสนใจหรือลอกเลียนแบบ ผลการวิจัยจึงด้อยคุณภาพเนื่องจากผู้เรียนมิได้มุ่งหวังความเป็นเลิศทางวิชาการ แต่มุ่งที่จะเรียนให้จบเพียงอย่างเดียว
4. การมีอุปกรณ์และเครื่องมือไม่พร้อม โดยเฉพาะทางด้านวิทยาศาสตร์กายภาพ และวิทยาศาสตร์ชีวภาพ
5. บริการค้ำห้องสมุด ซึ่งเป็นปัจจัยของการค้นคว้า บางคณะยังไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร

รูปแบบของการจัดบัณฑิตศึกษาในประเทศไทย

การศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในประเทศไทยมีรูปแบบการดำเนินงานแตกต่างกันออกไป

ซึ่งสามารถแยกได้เป็น 4 แบบ ดังที่ วรรณวิมล ทิพย์ชุ่น (2530) ได้กล่าวถึงในการศึกษาเกี่ยวกับ พัฒนาการของบัณฑิตศึกษาในประเทศไทย คือ

รูปแบบที่ 1

การจัดตั้งเป็นบัณฑิตวิทยาลัย มีฐานะเป็นคณะหนึ่งในมหาวิทยาลัย หรือสถาบันอุดมศึกษา ผู้บริหารบัณฑิตศึกษาได้แก่ คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย หรือเทียบเท่าของคณบดี และ/หรือ ผู้ช่วยคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยทำหน้าที่เป็นหน่วยงานกลางในการประสานงาน กับคณะวิชาที่เปิดสอนในระดับบัณฑิตศึกษา ควบคุมการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาให้อยู่ในมาตรฐานเดียวกัน และให้เป็นไปตามระเบียบของบัณฑิตวิทยาลัย สายงานของบัณฑิตวิทยาลัยส่วนใหญ่จะประกอบด้วย สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย แล้วแบ่งสายงานเป็นงานบริการการศึกษา และ/หรืองานวิชาการและงานธุรการส่วนงานสอนนั้นดำเนินการโดยภาควิชาที่มีการสอนระดับบัณฑิตศึกษา

การบริหารงานของบัณฑิตวิทยาลัย จะมีคณะกรรมการประจำบัณฑิตวิทยาลัยหรือเทียบเท่าทำหน้าที่กำหนดนโยบาย และระเบียบข้อบังคับของบัณฑิตวิทยาลัยพิจารณาหลักสูตรควบคุมการศึกษาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และนโยบายของบัณฑิตวิทยาลัย ตลอดจนให้คำปรึกษาและเสนอความเห็นแก่คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย รูปแบบบัณฑิตวิทยาลัยจะมีรายละเอียดในการบริหารงานแตกต่างกันออกไปในแต่ละสถานศึกษาตามความเหมาะสมและโครงสร้างในแต่ละสถาบัน

มหาวิทยาลัยซึ่งดำเนินการในรูปแบบนี้ได้แก่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

รูปแบบที่ 2

การจัดตั้งเป็นสถาบันคล้ายมหาวิทยาลัย มีฐานะเทียบเท่ากรม สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย สถาบันมีภารกิจทางการสอนระดับบัณฑิตศึกษา และให้บริการทางวิชาการ ซึ่งดำเนินการโดยคณะและสำนักต่าง ๆ โดยมีสำนักงานอธิการบดีเป็นหน่วยงานกลางของสถาบัน ทำหน้าที่และรับผิดชอบในการประสานงานบริหารการศึกษา การบริหารบุคคล การคลัง การพัสดุและซ่อมบำรุง

งานสารบรรณ การให้บริการด้านการศึกษา ด้านโสตทัศนูปกรณ์ และการให้บริการต่าง ๆ แก่คณะ/สำนัก ตลอดจนการควบคุมให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามระเบียบของทางราชการอีก ส่วนหนึ่งด้วย

ผู้บริหารสถาบันได้แก่ อธิการบดี และรองอธิการฝ่ายต่าง ๆ สถาบันซึ่งดำเนินการในรูปแบบนี้ได้แก่ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

รูปแบบที่ 3

สถานศึกษาระหว่างประเทศระดับบัณฑิตศึกษา บริหารงานโดยคณะกรรมการ อำนวยการสถาน ซึ่งประกอบด้วย บุคคลสัญชาติต่าง ๆ ทำหน้าที่รับผิดชอบกำหนดนโยบาย และควบคุมการดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบาย ได้แก่ สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย

รูปแบบที่ 4

เป็นหน่วยงานอิสระในรูปแบบของสถาบันภายในมหาวิทยาลัย การบริหารงานจะมีอิสระมากขึ้นไม่ต้องอยู่ในความควบคุมของมหาวิทยาลัย ทำให้การดำเนินการมีความคล่องตัวสูง จะบริหารงานในรูปของคณะกรรมการ ได้แก่ สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การจัดการศึกษาในลักษณะคาบเกี่ยวหลายสาขาวิชา

ในประเทศไทยการจัดหลักสูตรและการสอนในลักษณะคาบเกี่ยวหลายสาขาวิชานั้น สามารถสรุปรวบรวมแยกตามวัตถุประสงค์ได้เป็น 3 รูปแบบคือ (ไพฑูริย์ สิ้นลาร์ตัน, 2521)

รูปแบบที่ 1 จัดขึ้นเพื่อต้องการที่จะขยายหรือเพิ่มพูน ความรู้ ทักษะ หรือ แนวความคิดของผู้เรียนในแต่ละสาขาวิชาให้กว้างขวางขึ้น

รูปแบบนี้ เป็นความพยายามของผู้เกี่ยวข้องกับการอุดมศึกษาไทยที่ต้องการจะให้บัณฑิต ในแต่ละสาขาวิชาชีพ มีทักษะที่กว้างขวาง ไม่มองแคบเฉพาะวิชาชีพของตนแต่อย่างใด แต่ เข้าใจและมองเห็นความสำคัญ และความสัมพันธ์ของสาขาวิชาชีพอื่น ๆ ด้วย

รูปแบบที่ 2 จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียน เรียนรู้ ทำความเข้าใจและมองเห็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม

รูปแบบนี้จัดขึ้นเพื่อต้องการที่จะให้ผู้เรียนได้คุ้นเคยกับปัญหาใหม่ ๆ ในสังคม เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาประชากร เป็นต้น เพราะปัญหานี้ผู้ที่ศึกษาในสาขาวิชาหนึ่งไม่สามารถที่จะมองเห็นถึงสาเหตุของปัญหา ลักษณะของปัญหาและแนวทางในการแก้ปัญหาได้อย่างมากพอ จึงจำเป็นต้องจัดให้มีการศึกษาแบบคาบเกี่ยวหลายสาขาค้น

รูปแบบที่ 3 จัดขึ้นเพื่อศึกษา ทำความเข้าใจ และเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องราวของท้องถิ่นหรือสังคมไทยโดยเฉพาะ (Local or Thai Studies)

รูปแบบนี้เป็นความหมายของนักการอุดมศึกษาไทย ที่จะจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนให้บัณฑิตนักศึกษาได้เข้าใจ ความเป็นมา สภาพ และปัญหาในสังคมไทยทั้งในท้องถิ่นและในระดับชาติอย่างกว้างขวางทุกแง่ทุกมุม อย่างมีความสัมพันธ์และต่อเนื่องกันในทุกด้านของปัญหา เพื่อให้นักศึกษาจะได้จบออกไปด้วยความพร้อมต่อการแก้ไข และสร้างสรรค์สังคมและประเทศชาติ

แต่ละรูปแบบก็จัดแตกต่างกันออกไป แล้วแต่ว่าสถาบันไหนจะมีความถนัดและมีความพร้อมในด้านใด

การดำเนินการของรูปแบบต่าง ๆ

ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วว่าแต่ละรูปแบบนั้น มีวิธีการแตกต่างกันออกไป ต่อไปนี้จะได้กล่าวถึงวิธีการต่าง ๆ ของแต่ละรูปแบบให้ละเอียดยิ่งขึ้น

1. การจัดเพื่อเพิ่มพูนและขยายทัศนะของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา แยกออกไปเป็น 3 ลักษณะคือ

1.1 วิชาความรู้เบื้องต้น (Introductory Courses) ลักษณะนี้หมายถึงว่าบัณฑิตในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งจะต้องไปเรียนวิชาเบื้องต้น ในสาขาอื่น ๆ ด้วยจำนวนหนึ่งเพื่อเป็นวิชาพื้นฐานทั่วไป (General Basic Requirements) เช่น นิสิตในคณะวิทยาศาสตร์หรือเกษตรศาสตร์ หรือวิศวกรรมศาสตร์ จะต้องเรียนวิชา (เบื้องต้น) ในคณะทางสังคมศาสตร์และหรือมนุษยศาสตร์ (อักษรศาสตร์) ด้วยจำนวนหนึ่งแล้วแต่ว่าหลักสูตรจะกำหนดไว้เท่าใด ซึ่ง

ส่วนมากจะประมาณ 1/4 - 1/5 ของจำนวนหน่วยกิตทั้งหมด ลักษณะนี้ถือปฏิบัติในมหาวิทยาลัย เชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นต้น

การดำเนินการในลักษณะแรกนี้ เป็นการคาบเกี่ยวของสาขาวิชาโดย หลักสูตรการจัดและดำเนินการสอนแต่ละวิชาอยู่ในความดูแลของแต่ละสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง ซึ่งลักษณะการเรียนการสอนในวิชาเบื้องต้น (Introductory Courses) เหล่านี้ยังเน้นหนัก ในวิชาชีพแต่ละสาขาอยู่ แต่ผู้เรียนเป็นนิสิตต่างสาขาวิชาที่ออกไป ลักษณะการจัดแบบนี้มีความ สะดวกแก่การดำเนินการ เพราะแต่ละสาขาวิชาที่ยังเปิดและดูแลวิชาต่าง ๆ เหมือนเดิม ผู้สอนก็ยังเป็นผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาวิชา แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือ นิสิตมีโอกาสเลือกกว้างขวาง มากทำให้ไม่ได้พื้นฐานที่ตรงกัน (Basic Common Knowledge) วิชาบ้าง และวิชาที่เปิดสอน ก็มีลักษณะ เน้นหนักทางวิชาชีพและสาขาวิชามากเกินไป

1.2 วิชาพิเศษ (Special Courses) วิชาในลักษณะนี้เป็นวิชาเนื้อหาใน สาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง ที่จัดให้กับผู้เรียนในสาขาวิชาอื่นโดยเฉพาะและไม่เหมาะสมกับผู้เรียนใน สาขาวิชาของตนเองตัวอย่าง เช่น คณะครุศาสตร์ จักรวิทยา ธรรมวิทยา หรือปรัชญาทั่วไปสำหรับ ครูโดยตรง หรือคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จัดสอนวิชาจิตวิทยาสังคมให้กับนิสิตของตน โดยเฉพาะ ตัวอย่างของวิชาแบบนี้มีจัดกันมากในหลายคณะ ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เช่น คณะครุศาสตร์ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี คณะวิศวกรรมศาสตร์ เป็นต้น

การดำเนินการในลักษณะนี้หน่วยงานหรือสาขาอื่นที่ต้องการวิชาใดบ้างจะ จัดขึ้นเอง โดยเฉพาะเพื่อให้ได้เนื้อหาตรงตามที่ต้องการ เช่น คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จะจัดวิชาจิตวิทยาสังคมให้กับนิสิตของตนก็เปิดสอนวิชานั้นขึ้นมาเอง แทนที่จะขอจากสาขาวิชาที่ เกี่ยวข้อง หรือสาขาวิชาครุศาสตร์ จัดสอนภาษาไทยขึ้นมาเอง แทนที่จะขอจากภาควิชา ทางมนุษยศาสตร์ เป็นต้น การจัดแบบนี้ได้ประโยชน์ตามที่ผู้เปิดสอนต้องการ แต่จะมีปัญหาใน เรื่องความซ้ำซ้อนกันเองของวิชาต่าง ๆ ภายในมหาวิทยาลัยเดียวกันได้

1.3 วิชาผสมผสาน (Survey Courses) วิชาในลักษณะนี้เป็นวิชาที่รวม เอาสาขาวิชาในกลุ่มเดียวกันมารวมกันแล้วสร้างเป็นวิชาใหม่ ให้มีลักษณะผสมผสานกันของสาขา วิชาต่าง ๆ เช่น สาขาวิชารัฐศาสตร์ สังคมวิทยา มนุษยวิทยา เศรษฐศาสตร์ ครุศาสตร์ เหล่านี้ รวมกันเป็นวิชาเดียว เรียกว่า วิชามนุษย์กับสังคม (man and Society) หรือจัด

เอาวิชาประวัติศาสตร์ วรรณคดี ศิลปะ ปรัชญา เหล่านี้รวมกันเป็นวิชาใหม่เรียกว่า วิชาอารยธรรม เป็นต้น เช่นเดียวกับวิชาวิทยาศาสตร์ ที่รวมเอาวิชาเคมี ชีวะ ฟิสิกส์ คณิตศาสตร์ เข้าไว้ด้วยกัน ลักษณะเช่นนี้ได้ทดลองจัดที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นอกจากนั้น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก็ได้จัดวิชาในลักษณะเช่นนี้ แต่เน้นความสำนึกและความสัมพันธ์ที่ตัวมนุษย์และสังคมมากเป็นพิเศษดังที่จัดให้มีวิชา มนุษย์กับศิลปะ มนุษย์กับวิทยาศาสตร์ สังคมกับกฎหมาย สังคมกับการปกครอง

การดำเนินการในด้านนี้มักจะมีคณะกรรมการหรือหน่วยงานเฉพาะ เช่นที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีคณะกรรมการโครงการการศึกษาทั่วไป และที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีคณะกรรมการวิชาพื้นฐาน เป็นต้น ทั้งสองลักษณะมักจะมีปัญหาในเรื่องของบุคลากรเป็นส่วนใหญ่

การจัด เพื่อเพิ่มพูนและขยายทักษะของผู้เรียนในแต่ละสาขาวิชาให้กว้างขวางขึ้นนี้ ในปัจจุบันเป็นสิ่งที่ทุกมหาวิทยาลัยในประเทศไทยจะต้องดำเนินการ เพราะทบวงมหาวิทยาลัยถือเป็นข้อบังคับว่า หลักสูตรปริญญาทุกหลักสูตรจะต้องมี เนื้อหาวิชาเอกสาขา อย่างน้อยด้วยทุกหลักสูตร

2. การจัดเพื่อให้ผู้เรียน เรียนรู้ ทำความเข้าใจ และมองเห็นแนวทางในการแก้ปัญหาใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม แยกออกได้เป็น 3 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ

2.1 การศึกษาปัญหาสิ่งแวดล้อม (Environmental Studies) ปัญหาสิ่งแวดล้อมเดิมเป็นสิ่งสำคัญและสัมพันธ์กับชีวิตมนุษย์มากขึ้นทุกที การทำความเข้าใจ เรียนรู้ และแก้ปัญหาที่ไม่สามารถจะดำเนินการได้ด้วยสาขาวิชาใดเพียงสาขาเดียว ส่วนมากจะคลุมทั้งด้านวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และรัฐศาสตร์ (การเมือง) ด้วย การจัดสอนวิชาทางด้านสิ่งแวดล้อมนี้ เริ่มมีสอนกันมากขึ้น โดยเฉพาะที่มหาวิทยาลัยมหิดลและจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การจัดสอนในวิชาที่เกี่ยวกับปัญหาด้านการจัดสอน มีทั้งระดับปริญญาตรีและปริญญาโท ส่วนใหญ่จะเป็นวิชาในหลักสูตรปริญญาตรีของสาขาวิชาทางวิทยาศาสตร์ นอกจากนั้นมหาวิทยาลัยมหิดลกำลังดำเนินการ เพื่อเปิดสอนสาขาวิชาทางด้านสิ่งแวดล้อมในระดับปริญญาโทขึ้นโดยเฉพาะ

2.2 การศึกษาปัญหาประชากร (Population Studies) การศึกษาปัญหาประชากรในลักษณะคาบเกี่ยวหลายสาขาวิชานั้น มีการจัดและดำเนินการกันอย่างกว้างขวาง ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้น มีสถาบันวิจัยประชากรศาสตร์ ซึ่งนอกจากจะทำการวิจัยด้านนี้อย่างกว้างขวางแล้ว ยังเปิดสอนวิชาที่คาบเกี่ยวกับสาขาวิชาอื่น ๆ อีกด้วย วิชาที่สอนนั้นครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา จิตวิทยา วัฒนธรรม เป็นต้น นอกจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแล้ว มหาวิทยาลัยมหิดลก็ยังให้ความสนใจ และจัดสอนวิชาที่เกี่ยวกับด้านนี้หลายวิชา เช่นกัน ปัญหาเกี่ยวกับประชากรที่มหาวิทยาลัยมหิดลนั้น ครอบคลุมสาขาวิชาด้านสาธารณสุขและสุขภาพอนามัยอื่น ๆ ด้วย

2.3 การศึกษาปัญหาของการพัฒนาประเทศ (Development Studies) การศึกษาในลักษณะคาบเกี่ยวหลายสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาประเทศนี้ เป็นของใหม่เริ่มมีการศึกษากันบ้างในมหาวิทยาลัยไทย ที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีการเปิดสอนหลักสูตรปริญญาเอก ทางการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีการเปิดสอนวิชาหลักการศึกษาเพื่อการพัฒนา (Principles of Development Education) ในโปรแกรมของการบริหารการศึกษา

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีวิชาจำพวก Sociology of Development เพิ่มมากขึ้น คณะเศรษฐศาสตร์ มีวิชาทางด้าน Development Economics หลายวิชา แต่การศึกษาด้านนี้เพิ่งจะเป็นการเริ่มต้นเท่านั้น

ยังมีปัญหาอื่น ๆ อีกมากที่วงการอุดมศึกษาให้ความสนใจ และมีความพยายามที่จะจัดรูปแบบของการศึกษา แบบคาบเกี่ยวหลายสาขาวิชาเพื่อทำความเข้าใจเรียนรู้ และหาทางแก้ปัญหา เช่น ปัญหาสังคมเมือง (Urban Studies) ปัญหาอาชญากรรม (Crime) เป็นต้น แต่สิ่งเหล่านี้ยังไม่พัฒนาอย่างเป็นระบบและรูปแบบอย่างมาพอ

3. การจัดเพื่อทำความเข้าใจและเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องราวของท้องถิ่นหรือสังคมไทยโดยเฉพาะ การศึกษาทางด้านนี้ควรจะได้เกิดขึ้น และดำเนินการมานานแล้ว แต่กลับเพิ่งมาได้รับความสนใจในช่วงเวลาไม่นานมานี้ วิชาเหล่านี้เปิดสอนหลายลักษณะด้วยกันคือ

3.1 วิชาบังคับในหลักสูตรเฉพาะ (Required Courses in Specific Areas) วิชาเหล่านี้เริ่มมีมากขึ้นในหลักสูตรปริญญาตรีของไทย เช่น วิชาวัฒนธรรมไทย พื้นฐาน

อารยธรรมไทย พัฒนาการของสังคมไทย เป็นต้น วิชาประเภทนี้จะศึกษาสังคมไทยในด้านต่าง ๆ ทั้งศาสนา ศิลปะ วรรณคดี ประวัติศาสตร์ รวมทั้งรัฐศาสตร์ และเศรษฐศาสตร์ ด้วยพร้อมกันไป

3.2 วิชาเฉพาะในระดับบัณฑิตศึกษา ลักษณะการศึกษาแบบนี้เป็นโปรแกรมในระดับปริญญาโทและเอกของมหาวิทยาลัย ซึ่งเริ่มเปิดสอนบ้างแล้ว โดยเฉพาะที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การศึกษาส่วนใหญ่มักจะออกไปในรูปการวิจัย เช่น สถาบันไทยคดีศึกษาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หรือสถาบันลานนาไทยของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่และศูนย์ศึกษาวัฒนธรรมภาคใต้ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นต้น

ปัญหาสำคัญของการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับท้องถิ่นหรือสังคมไทยก็คือ การขาดงานวิจัย ค้นคว้าที่จะนำมาเป็นเนื้อหาในการศึกษา อภิปรายกันในชั้นเรียน

ปัญหาพื้นฐาน (Basic Problems) ของการจัดการเรียนการสอนแบบคาบเกี่ยวหลายสาขาวิชา

ปัญหาแรก คือ ปัญหาของคำนิยาม ในวงวิชาการไทยยังไม่ได้มีความหมายที่จะทำความเข้าใจ หรือให้คำนิยามต่อความหมายของคำจำพวก Interdisciplinarity, Multidisciplinarity, Integration เหล่านี้ว่าจะมีขอบเขตและข้อจำกัดเพียงใด จะมีอะไรบ้างก็เป็นคำจำกัดความที่มีรากฐานบนสังคมตะวันตกในสภาพของสังคมไทยเราจะนิยามคำเหล่านี้ได้อย่างไร

ปัญหาที่สอง คือ ปัญหาของการผสมผสาน (Integration) เราจะนำแต่ละสาขาวิชามาคาบเกี่ยวกันอย่างไร ผสมผสานกันอย่างไร แบบไหนจะเหมาะสมที่สุด และเป็นประโยชน์แก่วงวิชาการและแก่สังคมมากที่สุด สิ่งเหล่านี้จะต้องมีการศึกษากันเป็นรายละเอียดอย่างจริงจัง

ปัญหาที่สาม คือ ปัญหาของการบริหาร (Administration) ในสภาพของการบริหารที่แบ่งเป็นแผนกวิชาโดยชัดแจ้ง และแบ่งเขตกันอย่างชัดเจนเช่นกัน เราจะจัดการบริหารในลักษณะคาบเกี่ยวหลายสาขาวิชาได้อย่างไร แผนกวิชาใดจะเป็นผู้รับผิดชอบหรือว่าจะต้องมีหน่วยงานใหม่ขึ้นมารับช่วง

ปัญหาของความเป็นจริงกับสิ่งปรากฏ ในการเรียนการสอนแบบคาบเกี่ยวหลายสาขาวิชา เช่น วิชาการศึกษาเพื่อการพัฒนา ปัญหาประชากร หรือปัญหาการพัฒนานั้นผู้สอนและผู้เรียนจะให้เห็นและสัมผัสกับชีวิตและปัญหาของสิ่งเหล่านี้อย่างแท้จริง ไม่ใช่การคิดคำนึงเอาจากห้องเรียนสี่เหลี่ยมแต่เพียงอย่างเดียว

ในทางทฤษฎีแล้วการศึกษาในลักษณะคาบเกี่ยวหลายสาขาวิชา เป็นสิ่งที่ดี แต่ในทางปฏิบัติแล้วเราจะทำอย่างไรให้ได้ผลดีที่สุด เป็นประโยชน์กับทุกคนและประเทศชาติ

จากความหมายและลักษณะทั่วไปของการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาจะ เห็นว่าเป็นการศึกษาที่จัดสำหรับผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีแล้วส่วนองค์ประกอบเกี่ยวกับคุณภาพบัณฑิตศึกษา นอกจากจะมีระบบการบริหารที่เอื้อต่อการพัฒนาบัณฑิตศึกษาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาระดับนี้แล้ว ยังต้องมีอาจารย์ที่มีคุณวุฒิ มีประสบการณ์ในการวิจัยมีผลงานทางวิชาการ รวมทั้งเป็นผู้ที่มีความกระฉ่งในการถ่ายทอดให้แก่ผู้เรียนในระดับบัณฑิตศึกษาได้เป็นอย่างดี ในด้านการเรียนการสอนควรมีลักษณะเป็นการสัมมนา การวิจัย การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนแบบสหสาขาวิชา นอกจากนั้นยังมีสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ที่จะสร้างบรรยากาศทางวิชาการให้แก่อาจารย์ และนิสิตนักศึกษา เช่น มีห้องสมุด ห้องทดลอง ห้องปฏิบัติการ อุปกรณ์ สถานที่ศึกษาที่เหมาะสมสำหรับการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือแก่นักศึกษาในรูปของทุนการศึกษา ด้วย การจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หากขาดองค์ประกอบด้านใดด้านหนึ่งดังกล่าวย่อมเป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่างมาก เช่น ปัญหาด้านการบริหารงาน ด้านการรับนักศึกษา ด้านการเรียนการสอน ด้านการทำวิทยานิพนธ์ และการดำเนินการเพื่อให้การจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาเป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ รูปแบบของการจัดบัณฑิตศึกษา ซึ่งมีรูปแบบการดำเนินการแตกต่างกันออกไปในแต่ละสถานศึกษา ตามความเหมาะสมกับโครงสร้างในแต่ละสถาบัน เพื่อให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา อันมีจุดเน้นที่สำคัญ คือ การศึกษาค้นคว้า และวิจัย ซึ่งจะต้องมีคุณค่า และเป็นประโยชน์ต่อสังคม

ตอนที่ 2 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น

1. ปณิธานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บัณฑิตวิทยาลัย เป็นหน่วยกลางในการควบคุมการผลิต ประสานงานการผลิต และร่วมจัดดำเนินการการศึกษา ระดับบัณฑิตศึกษาทุกสาขา ในมหาวิทยาลัยขอนแก่นเพื่อผลิต อาจารย์ นักวิชาการ นักบริหาร และผู้ประกอบการอาชีพชั้นสูง สนองต่อความต้องการของประเทศด้วยการส่งเสริมการค้นคว้าวิจัยและความก้าวหน้าทางวิชาการ โดยเฉพาะงานวิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. ประวัติความเป็นมา

การจัดตั้งมหาวิทยาลัยขอนแก่น เพื่อเป็นศูนย์กลางแห่งการศึกษา แหล่งรวบรวมความรู้และวิทยาการต่าง ๆ ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เริ่มจากการมีดำริที่จะตั้งมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาคขึ้นในปี 2489 และมหาวิทยาลัยขอนแก่นได้ดำเนินการรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี ตั้งแต่ปี 2507 เป็นต้นมา โดยเน้นการผลิตบัณฑิตในเฉพาะสาขาวิชาชีพที่เน้นความต้องการของประเทศ ซึ่งได้ดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่มหาวิทยาลัยขอนแก่นกำหนดไว้เป็นอย่างดี มหาวิทยาลัยขอนแก่น ยังดำเนินการในด้านส่งเสริมงานค้นคว้าวิจัยผลิตอาจารย์ และนักวิชาการระดับสูงในสาขาวิชาต่าง ๆ ตามความต้องการของสังคม โดยเฉพาะเน้นในส่วนที่จะช่วยพัฒนาภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อพิจารณาโดยรอบคอบถึงความพร้อมและศักยภาพในสาขาวิชาต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย ความต้องการบุคลากรในสาขาวิชาชีพ และการนำแหล่งทรัพยากรทางการศึกษาที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์เต็มที่ มหาวิทยาลัยขอนแก่นจึงได้ขยายการศึกษาชั้นสูงกว่าระดับปริญญาตรีขึ้น โดยเฉพาะในสาขาวิชาที่เป็นความต้องการของประเทศ

ได้จัดตั้งบัณฑิตวิทยาลัย ตามพระราชกฤษฎีกา เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2521 เพื่อขยายการศึกษาของมหาวิทยาลัยไปสู่ระดับปริญญาที่สูง ถึงปริญญาโทและปริญญาเอก จึงได้เปิดรับนักศึกษาปริญญาโทรุ่นแรกในปีการศึกษา 2523 จำนวน 14 คนใน 3 สาขาวิชา คือ จิตวิทยาการศึกษา การวัดและประเมินผลการศึกษา และวิศวกรรมโครงสร้าง และใน

ภาคปลายรับนักศึกษาปริญญาโทสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ในปี 2524 ได้เปิดรับนักศึกษา สาขาวิชาสัตวศาสตร์ และวิศวกรรมทรัพยากรแหล่งน้ำ

ในปี 2525 ภาคปลายเปิดรับนักศึกษา สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา ปี 2526 เปิดรับนักศึกษาสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา ปี 2527 เปิดรับนักศึกษาสาขาวิชาการบริหาร การศึกษา และสาขาวิชาปรัชญาศาสตร์ ปี 2528 เปิดรับนักศึกษาสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน และประกาศนียบัตรบัณฑิตอาสาสมัครพัฒนาชนบท ปี 2529 ได้รับนักศึกษาระดับประกาศนียบัตร บัณฑิตสาขาวิชาวิจัยระบบการทำฟาร์ม

ในปี 2530 ได้เปิดรับนักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการพยาบาลครอบครัว สาขา วิชาการพยาบาลผู้ใหญ่ สาขาวิชาการพยาบาลชุมชน และสาขาวิชาการประถมศึกษา ปี 2531 เปิดรับนักศึกษาปริญญาโท สาขาวิศวกรรมไฟฟ้าและระบบ และสาขาวิชาสังคมวิทยาการพัฒนา ปี 2532 เปิดรับนักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชากีฏวิทยา สาขาวิชาโรคพืชวิทยา สาขาวิชา วิศวกรรมเครื่องจักรกลเกษตร และสาขาวิชาคณิตศาสตร์ ในปี 2533 ได้เปิดรับนักศึกษา ปริญญาโท สาขาวิชากายวิภาคศาสตร์ สาขาวิชาปรสิตวิทยา สาขาวิชาชีววิทยา สาขา วิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน (ภาคพิเศษ) และระดับประกาศนียบัตรบัณฑิตทางวิทยาศาสตร์การแพทย์คลินิก 7 สาขาวิชาคือ กุมารเวชศาสตร์ จักษุวิทยา วัสดุวิทยา ศัลยศาสตร์ สุนัขศาสตร์-นรีเวชวิทยา อายุรศาสตร์ และออร์โทปิดิกส์ และใน ภาคปลายเปิดรับนักศึกษาระดับปริญญาโทสาขาวิชาการบริหารการศึกษา (ภาคพิเศษ) ในปี 2524 ได้เปิดรับนักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาอนามัยสิ่งแวดล้อม สาขาวิชาเทคโนโลยี การศึกษา (ภาคพิเศษ) สาขาวิชาการประถมศึกษา (ภาคพิเศษ) และสาขาวิชาการจัดการ พัฒนาชนบท (หลักสูตรนานาชาติ) ในปี 2535 เปิดรับนักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาเภสัชวิทยา สาขาวิชาชีวเคมีทางการแพทย์ สาขาวิชาสังคมวิทยาการพัฒนา (ภาคพิเศษ) และสาขาวิชา วิศวกรรมเครื่องกล

ในระยะแรกของการก่อตั้งบัณฑิตวิทยาลัย รองศาสตราจารย์ ดร.ทวี จตุติกุ คณบดีคณะเกษตรศาสตร์ ได้รับแต่งตั้งจากมหาวิทยาลัยให้รักษาราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย สามเดือน ต่อมามหาวิทยาลัยได้แต่งตั้ง รองศาสตราจารย์ ดร.เทอด เจริญพัฒนา

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ ให้รักษาราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย อาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งสองท่านได้ผลักดันรักษาราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย โดยการแต่งตั้งจากมหาวิทยาลัย เป็นช่วง ๆ ช่วงละสามเดือน จนกระทั่งวันที่ 1 ตุลาคม 2523 บัณฑิตวิทยาลัยได้งบประมาณแผ่นดินเป็นครั้งแรก มหาวิทยาลัยจึงได้จัดให้มีการเลือกสรรคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยขึ้น ซึ่ง รองศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ จันทร์ทิพย์ ได้รับเลือกสรรและได้รับแต่งตั้งจากสภา มหาวิทยาลัย ให้ดำรงตำแหน่งคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ตั้งแต่วันที่ 2 พฤศจิกายน 2523 เป็นต้นมา สำหรับสถานที่ทำการของสำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยนั้น นับตั้งแต่บัณฑิตวิทยาลัย เริ่มมีนักศึกษากระทั่งปัจจุบัน บัณฑิตวิทยาลัยยังไม่มีสถานที่ทำการที่ถาวรเป็นของตนเอง ระยะเวลาที่ รองศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ จันทร์ทิพย์ เป็นคณบดีได้อาศัยตึกชีววิทยาเป็นที่ทำการชั่วคราว พอหน่วยงานขยายมากขึ้นได้แบ่งงานบางส่วนมาอยู่ที่สำนักงานอธิการบดี อาคาร 1 และในที่สุดมหาวิทยาลัยก็ได้ปรับปรุงอาคารเรือนนี้ ซึ่งเดิมเคยเป็นที่ทำการชั่วคราวของ โรงพยาบาลของมหาวิทยาลัย ให้เป็นสำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยเป็นการชั่วคราวตั้งแต่ เดือนสิงหาคม 2527 จนกระทั่งปัจจุบัน

3. นโยบาย

นโยบายการบริหารบัณฑิตวิทยาลัย มีคณะผู้บริหาร (ในช่วงปี 2532-2535) ได้ให้ต่อคณาจารย์บัณฑิตและในที่ประชุมคณะกรรมการบัณฑิตวิทยาลัย ครอบคลุมภารกิจหลัก 3 ประการคือ ด้านบริหาร ด้านวิชาการ และด้านกิจการนักศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 15 ประเด็นหลักสำคัญคือ

1. ด้านบริหาร มีนโยบาย คือ

1.1 ปรับปรุงและพัฒนาระเบียบบัณฑิตวิทยาลัยให้มีความเหมาะสมและสามารถปฏิบัติได้เป็นอย่างดี

1.2 วางระบบในการประสานงานและให้บริการประชาชนบัณฑิตศึกษา คณาจารย์ และนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ให้เอื้อต่อการปฏิบัติงาน อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดความสะดวกและรวดเร็ว

1.3 ส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาบุคลากรบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานยิ่งขึ้น

1.4 วางแผนด้านงบประมาณ การจัดสร้างอาคารบัณฑิตวิทยาลัย

1.5 ต้องพัฒนาอาคารและสถานที่ของบัณฑิตวิทยาลัยให้เหมาะสมกับสถานภาพและอรรถประโยชน์

1.6 เผยแพร่ชื่อเสียงเกียรติคุณและประชาสัมพันธ์ให้บัณฑิตวิทยาลัยให้ทราบผลงานและความเคลื่อนไหว

1.7 หาครุภัณฑ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารการบริการ

1.8 จัดให้หาแนวทางสร้างสวัสดิภาพและสวัสดิการของบุคลากร บัณฑิตวิทยาลัย

2. ด้านวิชาการ มีนโยบาย คือ

2.1 สร้างสรรค์พัฒนาบัณฑิตวิทยาลัยให้มีความหลากหลายในสาขาวิชาต่าง ๆ เพื่อสนองต่อสังคม

2.2 จะสร้างบัณฑิตวิทยาลัยสู่ความเป็นสากล

2.3 กระจายโอกาสทางการศึกษาเพื่อสังคมและชุมชน

2.4 จะพัฒนางานบริหารและบริการวิชาการให้สูงส่งด้วยคุณภาพ คุณธรรม และปริมาณ

2.5 แสวงหาแหล่งทุนเพื่อการวิจัยและค้นคว้าวิชาการของนักศึกษาและคณาจารย์

2.6 ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดประชุมทางวิชาการ การสัมมนาจัดบริการทางวิชาการ แก่สถาบัน หน่วยงาน และชุมชน

3. ด้านกิจการนักศึกษา มีนโยบาย คือ

3.1 สร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษบัณฑิตศึกษาสาขาและคณะต่าง ๆ โดยการจัดองค์กรเพื่อประสานงานและดำเนินการในกิจกรรมต่าง ๆ

4. การบริหารงาน

การบริหารงานขององค์กรย่อมประกอบด้วยส่วนสำคัญคือ ทรัพยากร ทั้งบุคคล วัสดุครุภัณฑ์ งบประมาณ และระบบการบริหาร บัณฑิตวิทยาลัยของไทยมีโครงสร้างของระบบบริหารอาจประกอบด้วย คณะกรรมการบัณฑิตศึกษา คณะกรรมการบริหารหลักสูตรประจำสาขาวิชา คณะกรรมการวิชาการบัณฑิตวิทยาลัย และคณะกรรมการประจำบัณฑิตวิทยาลัย ซึ่งแต่ละบัณฑิตวิทยาลัยมีระบบการบริหารแตกต่างกัน

4.1 บทบาทหน้าที่และวัตถุประสงค์

บัณฑิตวิทยาลัย มีฐานะเป็นคณะวิชาหนึ่งในมหาวิทยาลัยขอนแก่น อยู่ภายใต้การบริหารงานของคณบดี โดยมีคณะกรรมการประจำบัณฑิตวิทยาลัย ทำหน้าที่กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการบริหารในบัณฑิตวิทยาลัย และมีสำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย เป็นหน่วยงานที่จะปฏิบัติงานด้านธุรการและให้บริการทางวิชาการ ส่วนงานด้านการเรียนการสอน ดำเนินการโดยภาควิชาที่เปิดการสอนในระดับบัณฑิตศึกษา การจัดตั้งบัณฑิตวิทยาลัย มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อเป็นหน่วยกลางในการจัดดำเนินการศึกษา การควบคุมและประสานงานการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของทุกสาขาวิชาในมหาวิทยาลัยขอนแก่น
 2. เพื่อผลิตอาจารย์ นักวิชาการ นักบริหารและผู้ประกอบอาชีพชั้นสูง เพื่อสนองความต้องการของประเทศ
 3. เพื่อส่งเสริมการค้นคว้าวิจัย และความก้าวหน้าทางวิชาการในสาขาวิชาต่าง ๆ โดยเฉพาะงานวิจัยประยุกต์ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
 4. เพื่อเป็นการส่งเสริมให้มีการร่วมมือทางวิชาการระหว่างสายวิชาชีพต่าง ๆ ในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ
 5. เพื่อเป็นศูนย์เผยแพร่วิชาการและผลงานค้นคว้าวิจัย
- ตามระเบียบมหาวิทยาลัยขอนแก่น ว่าด้วย บัณฑิตศึกษาชั้นปริญญาโท พ.ศ. 2532 บัณฑิตวิทยาลัยได้กำหนดบทบาทในการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ชั้นปริญญาโทเพิ่มเติมดังนี้

1. บัณฑิตวิทยาลัยเป็นหน่วยงานกลางในการจัดดำเนินการศึกษา ความคุมและประสานงานการศึกษา ระดับบัณฑิตศึกษาชั้นปริญญาโทของทุกสาขาวิชาใน มหาวิทยาลัยขอนแก่น
2. บัณฑิตวิทยาลัยสามารถจัดให้มีคณะกรรมการสาขาวิชาร่วม เพื่อ จัดการศึกษาในหลักสูตรที่มีกระบวนการวิชาที่เป็นหลายภาควิชา หรือหลายคณะ หรือแบบ สหสาขาวิชา (Interdisciplinary) ได้
3. บัณฑิตวิทยาลัยสามารถจัดการศึกษาร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาอื่น ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

4.2 โครงสร้างและระบบการบริหาร

เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ตามบทบาทบัณฑิตวิทยาลัย มีโครงสร้างและ ระบบการบริหารดังนี้

4.2.1 คณะกรรมการประจำบัณฑิตวิทยาลัย

การบริหารงานด้านนโยบายและบริหารการศึกษา ดำเนิน การโดยคณะกรรมการประจำบัณฑิตวิทยาลัย ซึ่งแต่งตั้งโดยสภามหาวิทยาลัยขอนแก่น ประกอบด้วย ค่ายคณบดีเป็นประธานกรรมการ รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย รองอธิการบดีที่อธิการบดีมอบหมาย ประธานคณะกรรมการบัณฑิตศึกษาประจำคณะ หรือประธานคณะกรรมการบัณฑิตศึกษาประจำสาขา วิชาร่วม เป็นกรรมการโดยตำแหน่งและกรรมการที่สภามหาวิทยาลัยแต่งตั้งจากผู้แทนกลุ่มวิชาการ ด้านสังคมศาสตร์ ด้านมนุษยศาสตร์ ด้านวิทยาศาสตร์กายภาพ ด้านวิทยาศาสตร์ ชีวภาพ และด้านวิทยาศาสตร์ จำนวนไม่เกินกลุ่มละ 2 คน

คณะกรรมการประจำบัณฑิตวิทยาลัย มีอำนาจและหน้าที่ดังนี้

1. วางนโยบายและพัฒนาการดำเนินการของบัณฑิตวิทยาลัย ให้สอดคล้องกับนโยบายของมหาวิทยาลัย
2. วางระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวกับการบริหาร และการ ดำเนินการบัณฑิตวิทยาลัยตามที่สภามหาวิทยาลัยมอบหมายหรือ เพื่อ เสนอต่อสภามหาวิทยาลัย

3. พิจารณาหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาต่าง ๆ เพื่อ
เสนอต่อสภามหาวิทยาลัย
4. ควบคุมการศึกษาให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานระเบียบ
และนโยบายของบัณฑิตวิทยาลัย
5. เสนอชื่อผู้สำเร็จการศึกษาต่อสภามหาวิทยาลัยเพื่ออนุมัติ
ปริญญา
6. พิจารณาเสนอและจัดสรรงบประมาณของบัณฑิตวิทยาลัย
7. กำหนดคุณสมบัติและเสนอชื่อบุคคลที่เหมาะสมต่ออธิการบดี
เพื่อพิจารณาแต่งตั้ง เป็นคณาจารย์บัณฑิต
8. ให้คำปรึกษาและเสนอความเห็นเกี่ยวกับแนวทางการ
บริหารงาน เพื่อพัฒนางานบัณฑิตศึกษาต่อคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

4.2.2 คณะกรรมการบัณฑิตศึกษาประจำคณะ หรือคณะกรรมการ บัณฑิตศึกษาประจำสาขาวิชา

การบริหารงานด้านการเรียนการสอน ดำเนินการโดยคณะ
และภาควิชาต่าง ๆ ที่เปิดสอนในระดับบัณฑิตศึกษาโดยคณะกรรมการประจำบัณฑิตศึกษา
คณะกรรมการบัณฑิตศึกษาประจำคณะหรือคณะกรรมการบัณฑิตศึกษาประจำสาขาวิชา
ประกอบด้วยคณบดี หรือผู้ที่คณบดีมอบหมาย หัวหน้าภาควิชาที่เปิดสอนระดับบัณฑิตศึกษาและ/
หรือประธานสาขาวิชา หรือประธานกรรมการบริหารหลักสูตรบัณฑิตศึกษาประจำสาขาวิชา
(ถ้ามี) เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และกรรมการที่มหาวิทยาลัยแต่งตั้งจากคณาจารย์บัณฑิต-
ศึกษาของคณะ ซึ่งคณาจารย์บัณฑิตศึกษาของคณะเป็นผู้เลือกสรรอีกจำนวนไม่เกิน 7 คน

ให้คณบดีหรือผู้ที่คณบดีมอบหมายเป็นประธาน และให้ประธาน
แต่งตั้งกรรมการคนหนึ่งเป็นเลขานุการ

กรรมการที่มหาวิทยาลัยแต่งตั้งจากคณาจารย์บัณฑิตศึกษาของคณะ
มีวาระการดำรงตำแหน่ง 2 ปี แต่อาจได้รับการแต่งตั้งอีกก็ได้

คณะกรรมการบัณฑิตประจำคณะหรือคณะกรรมการบัณฑิตศึกษา
ประจำสาขาวิชา มีอำนาจหน้าที่ดังนี้

1. กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา
2. พิจารณาหลักสูตรและรายละเอียดของหลักสูตรและกระบวนการ
ศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของคณะ เพื่อเสนอคณะกรรมการประจำบัณฑิตวิทยาลัย
3. พิจารณาเสนอชื่อบุคคลที่มีคุณสมบัติ ตามที่มหาวิทยาลัย
กำหนด เพื่อให้บัณฑิตวิทยาลัยดำเนินการแต่งตั้งเป็นคณาจารย์บัณฑิตศึกษา
4. พิจารณาเกี่ยวกับการรับนักศึกษา การสอน การวิจัย
การจัดตารางสอน การจัดตารางสอบ ของนักศึกษาสาขาวิชาต่าง ๆ ในระดับบัณฑิตศึกษา
5. พิจารณางบประมาณของบัณฑิตศึกษาประจำคณะ
6. ควบคุมมาตรฐานและประเมินผลการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา

ประธานบัณฑิตศึกษาประจำคณะหรือประธานบัณฑิตศึกษาประจำ
สาขาวิชาร่วมรับผิดชอบงานในบัณฑิตศึกษาตามอำนาจหน้าที่ในตำแหน่งดังนี้

1. จัดการและประสานการบริหารงานในบัณฑิตศึกษา
2. ประสานการบริหารหลักสูตรสาขาวิชาต่าง ๆ ที่อยู่ใน
สังกัดบัณฑิตศึกษา นั้น ๆ
3. ตรวจสอบ กลั่นกรอง ในเรื่องการจัดตั้งคณะกรรมการ
สอบวิทยานิพนธ์ คณะกรรมการสอบประมวลความรู้ และคณะกรรมการสอบสารนิพนธ์ตามสาขา
วิชาเสนอ

ดังนั้นงานด้านวิชาการ คณะกรรมการบัณฑิตศึกษาประจำคณะ
เป็นผู้ดำเนินการ สำหรับการสอนนั้นคณาจารย์ซึ่งสังกัดอยู่ในภาควิชาต่าง ๆ ที่มีการสอนระดับ
บัณฑิตศึกษาเป็นผู้สอนหรืออาจเชิญอาจารย์พิเศษมาช่วยสอน

4.3 การบริหารงานสำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย มีฐานะเป็นคณะหนึ่งของมหาวิทยาลัยขอนแก่น
ทำหน้าที่ เป็นหน่วยกลางในการจัดดำเนินการเกี่ยวกับการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ส่งเสริม
การค้นคว้า การวิจัยขั้นสูง ควบคุมการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของทุกกลุ่มสาขาวิชา ให้มีระดับ
มาตรฐานเท่าเทียมกัน และให้เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บัณฑิตวิทยาลัย มีคณะเป็นผู้รับผิดชอบและบริหารงานโดยมี รองคณบดีฝ่ายบริหาร รองคณบดีฝ่ายวิชาการ และรองคณบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนาทำหน้าที่ ช่วยกิจการที่คณะมีมอบหมาย และมีเลขานุการเป็นผู้รับผิดชอบงานประจำสำนักงานคณบดีบัณฑิต วิทยาลัย แบ่งงานออกเป็น 3 งานคือ

1. งานบริหารและธุรการ ประกอบด้วย หน่วยสารบรรณ และการเจ้าหน้าที่ และหน่วยนโยบายและแผน
2. งานคลังและพัสดุ ประกอบด้วย หน่วยการเงินและบัญชี และหน่วยพัสดุ
3. งานบริการการศึกษา ประกอบด้วย หน่วยทะเบียนและ ประเมินผลการศึกษา หน่วยส่งเสริมและพัฒนาทางวิชาการ และหน่วยกิจการนักศึกษา

4.4 อัตรากำลังของบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย มีคณาจารย์บัณฑิตที่สังกัดบัณฑิตศึกษาประจำคณะต่าง ๆ จำนวน 590 คน และมีบุคลากรที่เป็นทั้งข้าราชการ ลูกจ้างประจำ และลูกจ้างชั่วคราวเงิน รายได้ ที่สังกัดสำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ทั้งสิ้น จำนวน 30 คน โดยแยกออกเป็นดังนี้

ข้าราชการ	จำนวน 14 คน
ลูกจ้างประจำ	จำนวน 5 คน
ลูกจ้างชั่วคราวเงินรายได้	จำนวน 11 คน

5. การงานที่บัณฑิตวิทยาลัยดำเนินการ

5.1 การพัฒนาการทางสาขาวิชาที่เปิดสอน

บัณฑิตวิทยาลัย ได้เปิดรับนักศึกษาระดับปริญญาโทรุ่นแรกปี 2523 จำนวน 4 สาขาวิชา ได้แก่ จิตวิทยาการศึกษา การวัดและประเมินผลการศึกษา วิศวกรรม โครงสร้าง และในปลายปีนี้ได้เปิดสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ต่อมาปี 2524 เปิดเพิ่ม อีก 2 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาสัตวศาสตร์ และวิศวกรรมทรัพยากรแหล่งน้ำ ในปีต่อมา บัณฑิตวิทยาลัย ได้เปิดหลักสูตรสาขาวิชาใหม่เพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี ทั้งหลักสูตรระดับปริญญาโทและ หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต จนถึงปี 2535 บัณฑิตวิทยาลัยเปิดหลักสูตรระดับปริญญาโท 37

สาขาวิชาและระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต 8 สาขาวิชา บัณฑิตวิทยาลัยได้ตอบสนองความต้องการของสังคม และสนับสนุนส่งเสริมพัฒนาคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ของชาติ โดยเฉพาะบุคคลที่มีภาระหน้าที่ประจำได้มีโอกาสเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ จึงได้เปิดรับนักศึกษาภาคพิเศษขึ้น 6 สาขาวิชา

5.2 การดำเนินการจัดการศึกษาภาคพิเศษ

หลักสูตรที่เปิดสอน

จากการดำเนินการจัดการศึกษาภาคพิเศษ ที่บัณฑิตวิทยาลัย

ได้ดำเนินการผ่านมา มีการเปิดสอนอยู่ 8 สาขาวิชา ดังนี้

บัณฑิตศึกษาประจำคณะศึกษาศาสตร์

1. หลักสูตรและการสอน
2. เทคโนโลยีการศึกษา
3. จิตวิทยาการศึกษา
4. การบริหารการศึกษา
5. การประเมินศึกษา

บัณฑิตศึกษาประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

1. สังคมวิทยาการพัฒนา

5.3 การดำเนินการจัดการศึกษาที่ศูนย์การศึกษานอกมหาวิทยาลัย

เนื่องจากความต้องการการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามีมากขึ้น

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น จึงให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยขอนแก่นกับสหวิทยาลัยอีสานเหนือ-ใต้ ภายใต้โครงการความร่วมมือระหว่าง

มหาวิทยาลัยขอนแก่นกับกรมการฝึกหัดครู เพื่อเป็นการให้บริการทางวิชาการและขยายโอกาส

ทางการศึกษาและสนองความต้องการของสังคมในการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และประสบการณ์

ขึ้นอีกทั้ง เพื่อสนองนโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรร่วมกันให้เกิดประโยชน์สูงสุด

บัณฑิตวิทยาลัย จึงจัดให้มีศูนย์จัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษานอก

มหาวิทยาลัยขอนแก่นขึ้น 2 แห่งคือ

1. ศูนย์ราชภัฏสกลนคร ตั้งอยู่ที่สถาบันราชภัฏสกลนคร ดำเนินการ สอนสาขาวิชาการบริหารการศึกษา ซึ่งเปิดรับนักศึกษา ตั้งแต่ปีการศึกษา 2535
2. ศูนย์ราชภัฏนครราชสีมา ตั้งอยู่ที่สถาบันราชภัฏนครราชสีมา จะ ดำเนินการสอนสาขาวิชาการบริหารการศึกษา โดยจะ เริ่มเปิดรับนักศึกษาในปีการศึกษา 2536

5.4 งานสาขาวิชาร่วม

5.4.1 วัตถุประสงค์

1. เพื่อดำเนินการการบริหารการจัดการศึกษาระดับบัณฑิต ศึกษาให้แก่สาขาวิชาที่มีกระบวนการเป็นแบบระหว่างสาขาวิชา (Interdisciplinary)
2. เพื่อรับผิดชอบงานการดำเนินการศึกษาควบคุม ประสานงานการผลิตและการศึกษาในหลักสูตรที่มีกระบวนการเป็นแบบระหว่างสาขาวิชา (Interdisciplinary)
3. เพื่อรองรับการขยายงานในระดับบัณฑิตศึกษาระหว่าง คณะต่าง ๆ ที่มีลักษณะสหสาขาวิชาที่เปิดสอนในช่วงแผน 7
4. เพื่อติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายใน และภายนอกมหาวิทยาลัย
5. เพื่อจัดการศึกษาหลักสูตรแบบสหสาขาวิชา

5.4.2 เป้าหมาย

1. ดำเนินการบริการจัดการหลักสูตรปัจจุบันที่เป็นลักษณะ สหสาขาวิชาที่มีปัญหาด้านองค์การจัดการที่ไม่ชัดเจนและอยู่ระหว่างร่วมผลิตกันหลายหน่วยงาน ภายในมหาวิทยาลัย จำนวน 2 หลักสูตร คือ
 - 1.1 หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตอาสาสมัครพัฒนาชนบท
 - 1.2 หลักสูตรปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการพัฒนาชนบท (หลักสูตรนานาชาติ)
2. ดำเนินการบริการจัดการหลักสูตรลักษณะสหสาขาวิชา ที่มีในแผนฯ 7 ของมหาวิทยาลัย เช่น หลักสูตรการบริหารฝึกอบรม

3. คำเนนการบริการจัดการหลักสูตร ลักษณะสหสาขาวิชา
ที่จะมีในอนาคต ซึ่งเป็นการผลิตร่วมระหว่างคณะต่าง ๆ เช่น การจัดการทรัพยากรและ
สิ่งแวดล้อม ฯลฯ

5.5 งานกิจการนักศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย ได้จัดตั้งสโมสรนักศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ขอนแก่น เพื่อเป็นศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันของนักศึกษาและเป็นสื่อกลาง
ในการติดต่อระหว่างนักศึกษากับบัณฑิตวิทยาลัยในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ

การดำเนินการในกิจกรรมต่าง ๆ ของนักศึกษาจะมีตัวแทนของนักศึกษา
คือ คณะกรรมการบริหารสโมสรนักศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย เป็นผู้ประสานงานร่วมกันระหว่าง
คณาจารย์ บัณฑิตวิทยาลัยและนักศึกษา โดยคณะกรรมการบริหารสโมสรฯ จะมาจาก การเลือกตั้ง
และมีวาระทำงานในตำแหน่งคราวละ 1 ปี คณะกรรมการบริหารประกอบด้วย

1. นายกสโมสร
2. อุปนายก
3. เลขานุการ
4. เกร็ดญิก
5. ปฎิคม
6. ประธานฝ่ายวิชาการ
7. ประธานฝ่ายกีฬา
8. ประธานฝ่ายประชาสัมพันธ์
9. ประธานฝ่ายสวัสดิการ
10. ผู้แทนนักศึกษาคณะละ 1 คน

กิจกรรมและผลงานของสโมสรนักศึกษา ที่ได้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ มีดังนี้

1. กิจกรรมไหว้ครู
2. โครงการสัมมนากิจการนักศึกษามหาวิทยาลัยครั้งที่ 1 "ยุทธวิธีที่ดีและทิศ
ทางกิจการนักศึกษา" เพื่อให้คณะกรรมการทราบบทบาทหน้าที่และภาระเบียบข้อบังคับ ตลอดจนทั้ง

แผนงานและแนวปฏิบัติขั้นตอนการจัดกิจกรรมและการวางแผนงานกิจการนักศึกษา

3. กิจกรรมวันสถาปนาบัณฑิตวิทยาลัย
 - 3.1 บำเพ็ญประโยชน์
 - 3.2 ทำบุญถวายภัตตาหารเพล
 - 3.3 กีฬาสัมพันธ์และงานราตรีบัณฑิตสัมพันธ์
4. กิจกรรมวันรับพระราชทานปริญญาบัตร
 - 4.1 ร่วมแสดงความยินดีกับมหาบัณฑิต
 - 4.2 มอบของที่ระลึกเอกสารทำเนียบรุ่น
 - 4.3 จัดงานวันขึ้นคืนอยู่เหี่ยว
5. โครงการปรับปรุงและพัฒนาสโมสรนักศึกษา
 - 5.1 จัดระบบบริการจัดการและสโมสรนักศึกษา
 - 5.2 ตกแต่งสโมสรนักศึกษา
6. กิจกรรมประชาสัมพันธ์
 - 6.1 ออกเอกสารสโมสรนักศึกษา
7. กิจกรรมวันลอยกระทง
8. กิจกรรมวันมหิดล
9. กิจกรรมส่งเสริมวิชาการ
10. กิจกรรมร่วมวันปฐมนิเทศนักศึกษาใหม่
11. ร่วมกิจกรรมสัมพันธ์ทางวิชาการกับบัณฑิตวิทยาลัย

จากปัญหานี้ ประวัติความเป็นมา นโยบาย การบริหารงาน และภาระหน้าที่ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น ดำเนินการ จะเห็นว่าเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้อง จัดตั้งบัณฑิตวิทยาลัยขึ้นมาเพื่อเป็นหน่วยกลางในการจัดดำเนินการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี หรือการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการผลิตอาจารย์ นักวิชาการ นักบริหาร และผู้ประกอบการชั้นสูง และการค้นคว้าวิจัยเพื่อให้เกิดข้อความรู้ใหม่อันจะนำไปสู่การพัฒนา และแก้ปัญหาสังคม โดยเฉพาะในภูมิภาคแถบอีสานและประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียงได้ นับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศเพื่อเข้าสู่ประชาคมโลกอย่างกว้างไกล

ตอนที่ 3 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชื่นจิต ชุ่มพรหม (2513) ได้กล่าวถึงการเปิดการศึกษาชั้นบัณฑิตศึกษาในมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกาว่าประกอบด้วยลักษณะการบริหารการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา โดยได้มีการจัดตั้งหน่วยงานขึ้นมาดำเนินการโดยเฉพาะซึ่งแยกจากการสอนชั้นปริญญาตรี เรียกว่า บัณฑิตวิทยาลัยมีฐานะเทียบเท่าคณะ โดยมี คณบดี เป็นหัวหน้าในการดำเนินการเพื่อรักษามาตรฐานของอาจารย์ หลักสูตรตลอดถึงข้อกำหนดในการรับปริญญา อันเป็นการทำหน้าที่ด้านการบริหาร และด้านวิชาการ การจัดตั้งบัณฑิตวิทยาลัยจะต้องพิจารณาถึงความพร้อมในด้านกำลังคนทั้งด้านบริหารและด้านวิชาการ ซึ่งส่วนใหญ่จะกระทำโดยผ่านคณะกรรมการ และอาจารย์ผู้สอนนอกจากคุณภาพงานที่สอนจะดีแล้ว อาจารย์ในระดับนี้ไม่ควรสอนมากชั่วโมงจนเกินไปเพราะยังมีหน้าที่ทำการวิจัยหรือควบคุมวิทยานิพนธ์ด้วย ส่วนในด้านภาระการเรียนการสอนได้กล่าวถึง ธรรมชาติของการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาว่าส่วนใหญ่ประกอบด้วย การเรียนวิชาในชั้น การสัมมนาการวิจัย การศึกษาค้นคว้าตนเอง และการทำวิทยานิพนธ์ นอกจากนั้นยังกล่าวถึงสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เช่น อุปกรณ์การสอน ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ พร้อมเครื่องมือจะต้องสอดคล้องตามโปรแกรม โดยเฉพาะห้องสมุดจะต้องมีตำรา เอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับวิชาที่เปิดสอนจำนวนเพียงพอ และหนังสือจะต้องมีคุณภาพดี เพื่อประโยชน์ในการค้นคว้า และอ้างอิง และการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาเป็นการศึกษาที่ต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายที่สูงกว่าในระดับปริญญาตรี บัณฑิตวิทยาลัยจำเป็นจะต้องได้รับงบประมาณจากมหาวิทยาลัยหรือรัฐบาล สำหรับผู้เรียนมหาวิทยาลัยอาจให้ความช่วยเหลือในรูปของทุนการศึกษา

สุนีย์ ช่างเจริญ (2527) ได้ศึกษาปัจจัยคัดสรรที่เกี่ยวข้องกับการบัณฑิตศึกษา สาขาสังคมศาสตร์ในทัศนะของนิสิตนักศึกษามหาบัณฑิต พบว่าด้านการเรียนการสอนนิสิตนักศึกษาต้องการให้อาจารย์ผู้สอนปรับปรุงตนเอง และวิธีการสอนหลายประเด็นด้วยกัน จึงเห็นสมควรที่จะได้มีการประเมินผลการสอนของอาจารย์ ควรจะมีการพัฒนาอาจารย์เกี่ยวกับวิธีการสอนในระดับบัณฑิตศึกษา ทั้งนี้เพราะอาจารย์ส่วนใหญ่มักจะมีความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขาที่อาจารย์จบการศึกษา หรือในสาขาที่อาจารย์ถนัด แต่มักจะไม่ถนัดในวิธีการเกี่ยวกับการสอน ส่วนด้านการบริหารทางวิชาการ จากผลการวิจัยพบว่า ยังขาดหนังสือ ตำรา วารสาร

และเอกสารที่ต้องการใช้อีกมาก อันเนื่องมาจากอุดมศึกษาของเรายังอยู่ในสังกัดของรัฐบาล ซึ่งมีงบประมาณอันจำกัด

ไพฑูรย์ สิ้นลารัตน์ (2516) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย พบว่า วิธีสอนในมหาวิทยาลัยไทยนั้น มีพัฒนาการน้อยมาก เมื่อเทียบกับสาขาวิชา เพราะวิธีการสอนนั้นเริ่มจากการสอน 4 แบบ คือวิธีสอน วิธีทดลองหรือแสดงวิชา วิธีการประชุมบุคลากร หรือการประชุมอภิปรายแบบกลุ่มย่อย และการใช้เครื่องมือต่าง ๆ ประกอบ ซึ่งวิธีสอนระยะหลัง ๆ ก็คงวิธีการเดิมที่เพิ่มมาใหม่ก็มักจะเป็นการสอนในระดับปริญญาโท เช่น การสัมมนา การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การฝึกงาน เป็นต้น ด้านการวิจัย พบว่าส่วนใหญ่เป็นการทำวิจัยเฉพาะบุคคลเพื่อประกอบวิชาชีพ ส่วนการวิจัย ในรูปแบบของวิทยานิพนธ์ของนิสิต ยังไม่มีคุณค่าตามความหมายของการวิจัยอย่างแท้จริง

อุทุมพร ทองอุไทย (2521) ได้ศึกษาความคิดเห็นของคณาจารย์บัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เกี่ยวกับการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา ผู้ตอบได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการเรียนการสอนที่ปฏิบัติอยู่เป็นจำนวนมาก หัวอันดับแรกเรียงตามลำดับความมากน้อยคือ

1. มีความปรารถนาดีต่อนิสิตทั้งในและนอกห้องเรียน
2. เน้นเนื้อหาสำคัญมาสอน
3. มีความสนใจและสนุกในการสอน
4. ประเมินการเรียนของนิสิตอย่างยุติธรรม
5. บรรยายเรื่องที่เกี่ยวข้อง แม้ว่าจะอยู่นอกเหนือจากเนื้อหา

นอกจากนี้ คณาจารย์บัณฑิตศึกษา ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับสภาพการเรียนการสอนตามอุดมคติ เรียงตามลำดับความสำคัญ คือ คณาจารย์ ควร

1. มีความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาที่ทันสมัย กว้างขวาง และถูกต้อง
2. ขวนขวายหาความรู้ให้กับตนเอง
3. มีการเตรียมการสอนอย่างดี
4. กำหนดจุดมุ่งหมายในการสอนได้ชัดเจน
5. สนับสนุนให้นิสิตคิดเอง

ทองอินทร์ วงศ์โสธร (2522) ได้ศึกษาความคิดเห็นของนิสิตบัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เกี่ยวกับการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา ผลการศึกษาปรากฏว่า นิสิตบัณฑิตศึกษาให้ความเห็นว่า ลักษณะการสอนที่อาจารย์บัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์ปฏิบัติกันมากให้อันดับแรก เรียงตามลำดับความมากน้อยคือ

1. มีความปรารถนาดีต่อนิสิตทั้งในและนอกห้องเรียน
2. สนับสนุนให้นิสิตคิดเอง
3. ส่งเสริมการอภิปรายอย่างเสรี
4. กำหนดจุดมุ่งหมายของการสอนชัดเจน
5. นำเนื้อหาสำคัญมาสอน

สำหรับลักษณะการสอนตามอุดมคตินั้น นิสิตให้ความเห็นตามอุดมคติให้อันดับแรก เรียงตามลำดับความสำคัญมากน้อย คือ

1. มีความรู้ทันสมัย กว้างขวาง ถูกต้อง
2. อธิบายความคิดนามธรรม และทฤษฎีได้แจ่มแจ้ง
3. มีการเตรียมการสอนเป็นอย่างดี
4. นำเนื้อหาสำคัญมาสอน
5. ประเมินการเรียนของนิสิตอย่างยุติธรรม

จากผลงานวิจัยทั้ง 2 ฉบับ สามารถสรุปลักษณะการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ดังนี้คือ คณาจารย์ยอมรับว่าลักษณะการสอนที่เป็นอยู่ไม่ใช่แบบฉบับลักษณะการเรียนการสอนที่ตนต้องการจะเป็น อีกทั้งคณาจารย์ และนิสิตมีความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะการเรียนการสอนที่ควรจะเป็นคล้ายคลึงกัน

สำหรับความคิดเห็นต่อการพัฒนาตนเองของนิสิตบัณฑิตศึกษา นภาพร มิญญา (2528) ได้ศึกษาการพัฒนาตนเองของมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ตามทัศนะของตนเอง ผู้ร่วมงาน และผู้บังคับบัญชา พบว่ามหาบัณฑิตมีการพัฒนาตนเองอยู่ในระดับมาก ได้แก่ด้านความรู้ ความสามารถทาง

การปฏิบัติงาน ด้านทัศนคติต่อวิชาชีพและมนุษยสัมพันธ์ สำหรับด้านที่มหัพัตตมีพัฒนาตนเอง อยู่ในระดับน้อย ได้แก่ ด้านผลงานทางวิชาการ และด้านความสามารถ

ฉวีวรรณ วรรณนท์ (2529) ได้ศึกษาการออกกลางคันของนิสิตระดับปริญญา มหัพัตต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภูมิหลังและการรับรู้ สาเหตุพบว่าด้านการศึกษาสำหรับนิสิต ที่ออกกลางคันที่ยังไม่ได้ลงทะเบียนนิพนธ์ ได้แก่ วิธีการสอนของอาจารย์ไม่น่าสนใจ ยัง ใช้วิธีการสอนแบบบรรยายและบอกให้จด เหมือนการเรียนในระดับปริญญาตรี นอกจากนั้น ประมวล ชูพัฒนา (2528) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องตัวประกอบที่สัมพันธ์กับการออกกลางคันของ นิสิตที่ถูกให้ออกเพราะศึกษาไม่สำเร็จเมื่อครบกำหนด 5 ปี พบว่าประกอบด้วยหลายสาเหตุ ได้แก่ คุณลักษณะส่วนตัวของนิสิต ค่านิยมของนิสิตที่มีต่อสาขาวิชา ปัญหาด้านการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล ปัญหาฐานะทางเศรษฐกิจ ปัญหาการปรับปรุงแก้ไขหัวข้อวิทยานิพนธ์ ปัญหาทางด้านการระทางจิต ของนิสิตและความไม่มุ่งมั่นในสาขาวิชาที่ เรียนปัญหาการออกกลางคันของนิสิตบัณฑิตศึกษาดังกล่าว ทำให้เกิดการสูญเสียมากในการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา

เอล ซี เอเทอร์ และเอเคอร์ท (Alciatore and Eckert, 1968) ซึ่งศึกษา วิจัยเกี่ยวกับบัณฑิตศึกษา เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างโครงการปริญญาเอกกับการประกอบอาชีพของ นักศึกษาปริญญาเอกของมหาวิทยาลัยมินเนโซต้า ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแนวทาง ในการปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการของสังคมมากยิ่งขึ้น ผลการ วิจัยพบว่า มหัพัตตที่ทำงานด้านการสอน ส่วนใหญ่ต้องการให้มีการฝึกสอนและแสดงความ คิดเห็นว่าการฝึกสอนในคณะที่ศึกษาเป็นปริญญาเอกนั้นมีความสำคัญและเป็นประโยชน์มาก นอก จากนี้ยังได้เสนอให้เพิ่มประสบการณ์ด้านการสอน การวิจัย และการสัมมนา แก่บัณฑิตให้มากขึ้นด้วย

คอส (Kauss, 1969) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง โครงการปริญญาโทของมหาวิทยาลัย นอร์ธเวสเทิร์น โดยการศึกษาจากผู้บังคับบัญชาและผู้สำเร็จการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ผู้บังคับ บัญชา และผู้สำเร็จการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ผู้บังคับบัญชาและผู้สำเร็จการศึกษามีความเห็น ร่วมกันว่ามหาวิทยาลัยควรปรับปรุงรายวิชาเกี่ยวกับวิธีสอนทางด้านวิชาการ ควรเน้นด้านปฏิบัติ ให้มากขึ้น

ซังดีส์ (Sanctis, 1971) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การติดตามผลคณาจารย์บัณฑิตทาง การศึกษา จากแผนกบริหารการศึกษาและการแนะแนวของมหาวิทยาลัยรัฐเจอร์ (Rutgers

University) มลรัฐนิวเจอร์ซีย์ (New Jersey) ตั้งแต่ปี ค.ศ.1949–1969 ผลการวิจัยพบว่าผู้บังคับบัญชาต้องการให้มหาวิทยาลัยสาธิตและฝึกความเป็นผู้นำ รวมทั้งให้คำแนะนำเกี่ยวกับเทคนิคใหม่ ๆ ทางการศึกษา ส่วนคุณูปภัณฑิตเห็นว่าการสนับสนุนวิธีต่าง ๆ ที่ใช้ในการสอนระดับปริญญาเอก เช่น การสัมมนา การศึกษาด้วยตนเอง และการฝึกงานและเห็นว่าประสบการณ์ที่ได้รับระหว่างเรียนระดับปริญญาเอกมีประโยชน์ด้านการฝึกทักษะและด้านการดำเนินชีวิต เช่น คำนึงกับเครื่องมือ และวิธีวิจัย และมีโอกาสได้ฝึกทักษะในการบริหารงานทางการศึกษา

จากผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดที่ยกมากล่าวไว้ พบว่า องค์ประกอบสำคัญที่มีผลต่อการจัดการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ได้แก่ การบริหารการศึกษา อาจารย์ การเรียนการสอน สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น อุปกรณ์การสอน ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ ห้องสมุด หนังสือ ตำรา สำหรับการเรียนการสอน ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญพบว่า วิธีสอนในมหาวิทยาลัยไทยนั้นมีพัฒนาการ น้อยมากคงใช้วิธีการเดิม ๆ ที่เพิ่มมาใหม่ก็มักจะเป็นการสอนในระดับบัณฑิตศึกษา เช่น การสัมมนา การศึกษาด้วยตนเองการฝึกงาน นอกจากนั้นอาจารย์ควรจะเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาที่ทันสมัย กว้างขวางและถูกต้อง ชวนช่วยหาความรู้ให้กับตนเองสนับสนุนให้ตัดสินใจเอง ควรมีการพัฒนาอาจารย์เกี่ยวกับวิธีการสอนในระดับบัณฑิตศึกษา การบริหารทางวิชาการพบว่า ยังขาดหนังสือ ตำรา อันเนื่องมาจากอุดมศึกษาของเรายังอยู่ในสังกัดของรัฐบาลซึ่งมีงบประมาณจำกัด ส่วนผู้สำเร็จการศึกษาไปแล้วได้รับการประเมินว่าพัฒนาตนเองอยู่ในระดับมากในด้านความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน ส่วนด้านผลงานทางวิชาการ และการวิจัยมีพัฒนาการค่อนข้างน้อย ส่วนปัญหาการออกกลางคันของนิสิตบัณฑิตศึกษา ทำให้เกิดการสูญเสียมากในการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ส่วนการติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษา พบว่า ผู้สำเร็จการศึกษามีความคิดเห็นว่าต้องการให้มีการฝึกสอนและเสนอให้เพิ่มประสบการณ์ด้านการสอน การวิจัยการศึกษาด้วยตนเอง การฝึกงาน และการสัมมนาแก่บัณฑิตให้มากขึ้น ส่วนทางด้านผู้บังคับบัญชาต้องการให้มหาวิทยาลัยสาธิตและฝึกความเป็นผู้นำรวมทั้งให้คำแนะนำเกี่ยวกับเทคนิคใหม่ ๆ ทางการศึกษาและด้านการเรียนการสอนเห็นว่าควรปรับปรุงการสอนโดยเน้นภาคปฏิบัติให้มากขึ้น

ตอนที่ 4 การวิจัยอนาคตและเทคนิค EDFR

การวิจัยอนาคต

จุมพล พุทธิทรชี่วิน (2529) ได้อธิบาย การวิจัยอนาคต (Futures Research) ว่าเป็นการวิจัยที่ตั้งอยู่ในแนวคิดตามหลักปรัชญา "อนาคตนิยม" (Futurism) คำนี้ โดยทั่ว ๆ ไปมักจะหมายถึงแนวความคิดความเชื่อเกี่ยวกับทางเลือกอนาคตต่าง ๆ (Alternative Futures) ของกลุ่มประชากร หรือกลุ่มสังคมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยแนวความคิดนี้เป็นแนวความคิดที่เพิ่งเกิดใหม่ และแพร่หลายเมื่อไม่นานมานี้เอง โดยเชื่อว่า อนาคตเป็นเรื่องที่สามารถจะศึกษาได้อย่างเป็นระบบ การคิดเกี่ยวกับอนาคตของมนุษย์มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ มนุษย์เป็นผู้สร้างอนาคต มนุษย์จึงต้องคิดเลือกทำอนาคตที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็ต้องคิดและหาทางป้องกันทางเลือกอนาคตที่ไม่พึงประสงค์ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ หรือถ้าหากอนาคตที่ไม่พึงประสงค์เกิดขึ้นจะต้องมีการเตรียมตัวอย่างไรจึงจะเผชิญกับมันได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด นอกจากนี้อนาคตนิยมยังเชื่อว่า การคิดถึงทางเลือกต่าง ๆ ในอนาคตช่วยให้มนุษย์มีความพร้อมที่จะเผชิญกับอนาคตและเข้าใจสถานการณ์ของมนุษย์ในปัจจุบันได้ดีขึ้น การเตรียมตัวเผชิญกับอนาคตตามแนวของอนาคตนิยมก็คือการคิดสร้างอนาคตเสียตั้งแต่ปัจจุบัน ดังนั้นก่อนอนาคตนิยมพูดอยู่เสมอว่า "The Future is Now" ดังนั้นกระบวนการในการแก้ปัญหาของนักอนาคตนิยม จึงมีลักษณะที่เป็น "proactive" มากกว่า "reactive"

การศึกษาและ/หรือการวิจัยอนาคต เน้นไปที่การศึกษาทางเลือกอนาคตต่าง ๆ ที่เป็นไปได้ (Possible) หรือน่าจะเป็น (Probable) หลายหนทางไม่ใช่ทางเดียว การทำนายอนาคตของนักอนาคตนิยมจึงไม่มีลักษณะเหมือนการทำนาย (Prediction) ในวิทยาศาสตร์ซึ่งมีอำนาจในการทำนาย ในแง่ของสถิติสูงกว่าการทำนายอนาคตที่นักอนาคตนิยมใช้การทำนายอนาคต (Futuresforecasting) เปิดโอกาสให้มีความผิดพลาดสูงกว่า ดังนั้นนักอนาคตนิยมจึงนิยมใช้คำว่า Forecast มากกว่าคำว่า Predict ทั้งนี้เพราะสิ่งที่ทำนายไว้มักจะเกิดก่อนระยะเวลาที่เราทำนายอยู่เสมอ เพราะเมื่อมนุษย์ยังคิดเกี่ยวกับอนาคตที่พึงประสงค์ที่เป็นไปได้มากเท่าใด เขาก็พยายามที่จะทำให้เกิดขึ้นเร็วขึ้น

การวิจัยอนาคตนั้น มีการเน้นข้อมูล และมีระบบ ระเบียบ วิธีวิจัย ซึ่งอาจให้คำจำกัดความอย่างกว้าง ๆ ได้ว่า การวิจัยอนาคตหมายถึงวิธีการศึกษาอย่างเป็นระบบเกี่ยว

กับทางเลือกอนาคตต่าง ๆ ที่เป็นไปได้ หรือน่าจะเป็นของกลุ่มประชากรหรือกลุ่มสังคมใดสังคมหนึ่ง โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะ

1. บรรยายอนาคตรูปแบบต่าง ๆ (Alternative Futures) ที่จะเป็นไปได้ หรือน่าจะเป็นของกลุ่มประชากรที่ศึกษา
2. ประเมินสถานการณ์ในปัจจุบันเกี่ยวกับความรู้ต่าง ๆ ที่เรามีอยู่เกี่ยวกับอนาคตที่เป็นไปได้แต่ละทาง
3. บ่งชี้ผลกระทบและผลต่อเนื่องที่เป็นไปได้ต่าง ๆ ของแต่ละอนาคต
4. ให้สัญญาณเตือนภัยล่วงหน้าเกี่ยวกับอนาคตที่ไม่พึงประสงค์ที่อาจจะเกิดขึ้นได้
5. เข้าใจเบื้องหลังของกระบวนการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

เทคนิค EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research)

เทคนิคการวิจัยแบบ EDFR เป็นเทคนิคที่ จุมพล พูลภัทรชีวิน ได้พัฒนาขึ้นโดยการผสมผสานระหว่างเทคนิคการวิจัยแบบ EFR (Ethnographic Futures Research) และ เดลฟาย (Delphi) เข้าด้วยกัน ในปี ค.ศ. 1979 (Chumpol Poolpatarachewin, 1982) เพื่อสนองวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ

1. เพื่อช่วยเพิ่มศักยภาพของเทคนิค EFR และเทคนิคเดลฟาย
2. เพื่อให้มีเทคนิคการวิจัยอนาคตเพิ่มมากขึ้น

จุมพล พูลภัทรชีวิน (2530) ได้อธิบายว่าเทคนิคการวิจัยแบบ EDFR เป็นเทคนิคการวิจัยอนาคตที่ตอบสนองจุดมุ่งหมาย และความเชื่อพื้นฐานของการวิจัยอนาคตมากที่สุดวิธีหนึ่งในปัจจุบัน เป็นเทคนิคการวิจัยที่รวมเอาจุดเด่นหรือข้อดีของเทคนิค EFR และ Delphi เข้าด้วยกัน การรวมข้อดีของทั้งสองเทคนิคช่วยแก้จุดอ่อนของแต่ละเทคนิคได้เป็นอย่างดี โดยหลักการแล้ว เทคนิค EDFR เป็นการผสมผสานระหว่างเทคนิค EFR กับ Delphi เข้าด้วยกัน ขึ้นตอนต่าง ๆ ของ EDFR ก็คล้าย ๆ กับ Delphi เพียงแต่ได้มีการปรับปรุงวิธีให้มีความยืดหยุ่นและเหมาะสมมากขึ้น โดยในรอบแรกของการวิจัยจะใช้การสัมภาษณ์แบบ EFR ที่ปรับปรุงแล้ว หลังจากการสัมภาษณ์ในรอบแรก ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์แล้วสร้างเป็นเครื่องมือ ซึ่งมักจะมีลักษณะเป็นแบบสอบถาม แล้วส่งไปให้ผู้เชี่ยวชาญตอบตามรูปแบบของ

เคลพาย เพื่อที่จะทำการกรองความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเพื่อหาฉันทามติ ซึ่งมักจะทำ
ประมาณ 2-3 รอบ หลังจากนั้นจะนำข้อมูล มาวิเคราะห์เพื่อหาแนวโน้มที่มีความเป็นไปได้
มากและมีความสอดคล้องทางความคิดเห็นระหว่างกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเพื่อสรุป เขียนเป็นอนาคตภาพ

สำหรับขั้นตอนต่าง ๆ เกี่ยวกับเทคนิค EDFR นั้นผู้วิจัยสรุปรวมจากบทความเรื่อง
เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR (จุมพล พุทธิทรชิวิน, 2530) และจุมพล พุทธิทรชิวิน ได้ทำ
การวิจัยนำร่องเรื่อง The Future of Thai Universities within the next 20
years โดยใช้เทคนิค EDFR ในการวิจัยซึ่งมีขั้นตอนของการวิจัย 5 ขั้นตอน คือ

1. กำหนดและเตรียมตัวกลุ่มผู้เชี่ยวชาญขั้นนี้ถือว่าสำคัญและจำเป็นมาก เราเชื่อว่า
ได้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่เชี่ยวชาญจริง ๆ ทำให้ผลการวิจัยน่าเชื่อถือมากขึ้นเท่านั้น ส่วนการเตรียม
ตัวกลุ่มผู้เชี่ยวชาญก็มีความจำเป็นเพราะผู้เชี่ยวชาญอาจมองไม่เห็นความสำคัญของการวิจัย
ลักษณะนี้หรืออาจไม่มีเวลาให้ผู้วิจัยได้เต็มที่ ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องติดต่อกับผู้เชี่ยวชาญเป็นการ
ส่วนตัว อธิบายถึงจุดมุ่งหมาย ขั้นตอนต่าง ๆ ของการวิจัย เวลาที่ต้องใช้โดยประมาณและ
ประโยชน์ของการวิจัย ย้ำถึงความจำเป็นและความสำคัญของการใช้ผู้เชี่ยวชาญ แล้วจึง
ขอความร่วมมือ ถ้าไม่ได้รับความร่วมมือก็จำเป็นต้องไปหาผู้เชี่ยวชาญท่านอื่นต่อไป ถ้าได้รับ
ความร่วมมือก็ขอนัดวันและเวลาสำหรับสัมภาษณ์ การเตรียมผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว นอกจากจะทำ
ให้มั่นใจได้ว่าจะได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีแล้ว ยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญได้มีเวลา
เตรียมตัว เตรียมข้อมูล จัดระบบข้อมูลและความคิดล่วงหน้า ช่วยให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่นำเชื่อถือ
เพิ่มขึ้น

2. สัมภาษณ์ (EDFR) รอบที่หนึ่ง การสัมภาษณ์มีลักษณะและขั้นตอนคล้ายกับ EFR
แต่ EDFR มีความยืดหยุ่นมากกว่า กล่าวคือผู้วิจัยสามารถที่จะเลือกรูปแบบการสัมภาษณ์ที่จะ
สนองตอบต่อจุดมุ่งหมาย เวลา งบประมาณ และสถานการณ์ของการวิจัยได้ คือ อาจยึดตามรูป
แบบของ EFR โดยเริ่มจาก Optimistic-Realistic (O-R), Pessimistic-
Realistic (P-R) และ Most Probable (M-P) ตามลำดับ หรืออาจจะเลือกสัมภาษณ์
เฉพาะแนวโน้มที่ผู้เชี่ยวชาญคาดว่าจะเป็นไปได้ และน่าจะเป็น โดยไม่คำนึงถึงว่าแนวโน้ม
เหล่านั้นจะเป็นไปในทางดีหรือร้าย เพราะในการทำ EDFR รอบที่สองและสาม ถ้าหากผู้วิจัย

สนใจจะแยกศึกษาขนาดภาพทั้ง 3 ภาพตามแบบ EFR ผู้วิจัยก็สามารถทำได้โดยการออกแบบสอบถามที่จะช่วยให้ได้อาณาเขตภาพทั้ง 3 ภาพอย่างเป็นระบบได้

3. วิเคราะห์/สังเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อเขียนเป็นประเด็นหรือแนวโน้มนำ

4. พัฒนาแบบสอบถาม นำประเด็นหรือแนวโน้มนำที่วิเคราะห์และสังเคราะห์แล้วมาสร้างเป็นแบบสอบถาม โดยควรจะใช้ภาษาที่สั้น กระชับ ชัดเจน โดยพยายามคงความหมายเดิมของผู้เชี่ยวชาญไว้ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้คือ ถ้าผู้เชี่ยวชาญใช้ภาษาที่ชัดเจนดีแล้วก็ไม่ต้องปรับปรุงแก้ไข แต่ถ้าไม่ค่อยชัดเจนและเรารู้ว่าในการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญหมายถึงอะไร เราก็ต้องแก้ไขคำพูดนั้นให้ตรงประเด็นมากที่สุด และจะต้องเขียนแนวโน้มนำที่มีประเด็นแนวโน้มนำเดี่ยวต่อ 1 ข้อ อย่าให้มีแนวโน้มนำย่อย ๆ เล็ก ๆ ในแนวโน้มนำใหญ่ พยายามหลีกเลี่ยงถ้อยคำที่คลุมเครือ เช่น ดึ้น เลวลง เพิ่มขึ้น ควรใช้ภาษาที่แสดงความเป็นกลางมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ พยายามหลีกเลี่ยงภาษาที่สื่อถึงทัศนคติ หรือความลำเอียงของผู้วิจัย

5. ใช้วิธีการของเดลฟาย ในขั้นนี้ผู้เชี่ยวชาญจะได้รับแบบสอบถามที่สมบูรณ์ และขอร้องให้อ่าน และพิจารณาข้อความแนวโน้มนำต่าง ๆ เหล่านั้น โดยผู้เชี่ยวชาญจะถูกขอร้องให้พิจารณาและเลือกว่าถ้าข้อความแนวโน้มนำนั้น เกิดขึ้นจริง ๆ จะเป็นอนาคตภาพที่พึงประสงค์หรือไม่พึงประสงค์ และให้พิจารณาโอกาสที่ข้อความเหล่านั้นจะเป็นไปได้

สำหรับจำนวนรอบที่เหมาะสมนั้นขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมาย งบประมาณ เวลา และกำลังคนของการวิจัย โดยที่การจะหยุดที่รอบหนึ่งรอบใดนั้น ควรจะพิจารณาคำตอบที่ได้ในรอบต่าง ๆ ว่า มีความเป็นเอกภาพแล้วหรือยังหรือมีความสอดคล้องกัน (Consensus) ของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ครอบคลุมเรื่องที่เราศึกษามากพอหรือไม่ ถ้ามีมากพออาจจะหยุดในรอบที่ 2 หรือรอบที่ 3 ก็ได้ ข้อพิจารณาเปรียบเทียบระหว่าง EDRF กับ Delphi

1. EDRF ต่างจาก Delphi ตรงที่ ในรอบแรกของการวิจัยนั้น EDRF ใช้การสัมภาษณ์แบบ EFR ซึ่งโดยวิธีนี้จะช่วยให้ผู้วิจัยได้แนวโน้มนำที่มีความเป็นไปได้มากที่สุด และทุกแนวโน้มนำจะนำไปศึกษา ต่อในรอบที่สองและสาม การทำเช่นนี้เป็นการเคารพความเชี่ยวชาญของผู้เชี่ยวชาญอย่างแท้จริง

2. การวิจัยแบบเคลฟายตามรูปแบบเดิมนั้นมักจะเริ่มด้วยแบบสอบถาม หรือแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองในการเก็บข้อมูลรอบที่หนึ่ง วิธีการนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นการคลุก (Underestimate) ความเชี่ยวชาญของผู้เชี่ยวชาญ เพราะไปจำกัดข้อมูลที่ควรจะได้จากผู้เชี่ยวชาญ โดยการกำหนดกรอบความคิดของผู้เชี่ยวชาญโดยผู้วิจัยอาจจะสร้างแบบสอบถามที่ครอบคลุมแนวโน้มนเฉพาะที่ผู้วิจัยคิดว่าสอดคล้องและสำคัญ การทำเช่นนั้นผู้วิจัยอาจจะละเลยแนวโน้มนหรือประเด็นที่สำคัญอื่น ๆ ที่ผู้วิจัยคาดไม่ถึงหรือไม่รู้ไปอย่างน่าเสียดาย ถึงแม้ว่าแบบสอบถามที่สร้างขึ้นจะเป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิดก็ตาม ผู้เชี่ยวชาญก็อาจจะไม่ตอบเพราะซีเกียจเขียนหรือเพราะถูกชักนำให้คิดเฉพาะเรื่องที่ถูกละถามในแบบสอบถาม ทำให้ล้มประเด็นที่น่าสนใจไปได้ แต่ถ้าหากมีการสัมภาษณ์ในรอบแรก ผู้วิจัยก็จะได้แนวโน้มนและประเด็นที่สอดคล้องมากที่สุด ซึ่งตอบสนองจุดมุ่งหมายของการวิจัยอนาคตได้ดีกว่า และยังไปกว่านั้นแนวโน้มนทุกแนวโน้มนยังได้รับการพิจารณาจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญอีกใน EDFR รอบที่สอง สาม วิธี EDFR จึงน่าจะเป็นวิธีวิจัยที่ได้แนวโน้มนอย่างครอบคลุม เป็นระบบและน่าเชื่อถือมากกว่าเคลฟาย

ข้อพิจารณาเปรียบเทียบระหว่าง EDFR กับ EFR

ประการ 1 EDFR ต่างจาก EFR ที่ระเบียบวิธีวิจัย กล่าวคือ EFR ใช้การสัมภาษณ์รอบเดียว ส่วน EDFR ใช้การสัมภาษณ์รอบแรกแล้วตามด้วยเคลฟายในรอบที่สอง สาม วิธีการของ EDFR จึงมีระบบของการได้ข้อมูลที่เป็นที่น่าเชื่อถือได้มากกว่า

ประการที่ 2 ผลสรุปของการวิจัยแบบ EFR คือ อนาคตภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์เพียงรอบเดียว โดยเลือกเอาแนวโน้มนที่มีฉันทามติ ระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์ จุดอ่อนของวิธีนี้คือการขาดระบบที่น่าเชื่อถือในการพิจารณาแนวโน้มนที่มีฉันทามติ และโดยระเบียบวิธีเองอาจทำให้แนวโน้มนที่สำคัญต้องหลุดไป เพราะเป็นไปได้ว่ามีผู้เชี่ยวชาญเพียงคนเดียวที่พูดถึงแนวโน้มนเหล่านั้น ผู้เชี่ยวชาญคนอื่นตลอดจนผู้วิจัยก็อาจลืม นึกไม่ถึงหรือไม่รู้ จึงไม่ได้พูดถึงแนวโน้มนเหล่านั้น แนวโน้มนเหล่านั้นจึงหลุดออกไปจากผลการวิจัย เพราะไม่มีฉันทามติ ส่วนการวิจัยแบบ EDFR จะมีแนวโน้มนที่ได้จากการสัมภาษณ์ในรอบแรกป้อนกลับไปให้ผู้เชี่ยวชาญทุกคนพิจารณาอีกในการทำเคลฟาย ทำให้ทุกแนวโน้มนได้รับการพิจารณาอย่างเป็นระบบเท่าเทียมกัน

ผลสรุปที่ได้จากการวิจัยแบบ EDFR จึงเป็นระบบและได้แนวโน้มที่มีความครอบคลุมและน่าเชื่อถือมากกว่า EFR

การประยุกต์ EDFR

ถึงแม้ว่า EDFR จะเป็นเทคนิคการวิจัยที่พัฒนาขึ้นมาเพื่อการวิจัยอนาคตก็ตาม แต่เทคนิคการวิจัยแบบ EDFR รวมไปถึง Delphi และ EFR ก็สามารถนำไปใช้วิจัย ในทำนองเดียวกับการวิจัยรูปแบบอื่น ๆ ที่มีอยู่ได้เช่นการวิจัยเพื่อสำรวจความคิดเห็น สำรวจปัญหา วิจัยเพื่อหา รูปแบบ เพื่อกำหนดนโยบาย เพื่อกำหนดมาตรฐาน เพื่อหาวิธีแก้ปัญหา และเพื่อการตัดสินใจ เป็นต้น จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันได้มีการนำเทคนิคการวิจัยอนาคตแบบต่าง ๆ ไปใช้ในวงการและองค์กรต่าง ๆ มากมายทั้งเพื่อการวางแผนในอนาคตวิเคราะห์และแก้ปัญหาในปัจจุบัน ตลอดจนการวิเคราะห์อดีต เพราะเทคนิคการวิจัยอนาคตโดยเฉพาะเดลฟาย และ EDFR นั้นช่วยให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่เป็นระบบและน่าเชื่อถือมากขึ้น

โดยสรุปแล้ว เทคนิค EDFR เป็นเทคนิคการวิจัยอนาคตที่รวมเอาจุดเด่นหรือข้อดีของเทคนิค EFR และ Delphi เข้าด้วยกัน การรวมข้อดีของทั้งสองเทคนิคช่วยแก้จุดอ่อนของแต่ละเทคนิคได้เป็นอย่างดีและด้วยเหตุที่การวิจัยครั้งนี้ มุ่งที่จะศึกษาทิศทางของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งต้องการแสวงหาข้อมูล ทิศทางที่พึงประสงค์ ทิศทางที่ไม่พึงประสงค์ และทิศทางที่เป็นไปได้มากที่สุด เพื่อจะได้หาวิธีการสร้างทิศทางที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นเทคนิค EDFR ซึ่งเป็นเทคนิคการวิจัยอนาคตที่มีระบบและไม่มีการกำหนดกรอบตายตัวให้ผู้เชี่ยวชาญ และปราศจากอิทธิพลที่เกิดจากการเผชิญหน้ากันของผู้เชี่ยวชาญ อันจะช่วยให้ผลการวิจัยมีประสิทธิภาพมากขึ้น จึงทำให้ผู้วิจัยนำเทคนิค EDFR มาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แต่อย่างไรก็ดี เทคนิค EDFR ก็เป็นเทคนิคที่ใช้เวลาในการวิจัยมาก